

Informovanost veřejnosti o syndromu CAN

Martina Kalabusová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina KALABUSOVÁ**
Osobní číslo: **H10647**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Informovanost veřejnosti o syndromu CAN**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti syndromu CAN.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7367-014-3.

KOLEKTIV autorů. *Syndrom CÁN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS, 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.

MILFAIT, René. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807367-320-8.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-44-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

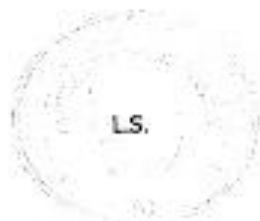
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Michaela Jurtíková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **3. května 2013**

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25. 9. 2012

Kalmanová Gabriela
.....

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

²⁾ Vysoké školy nejednotle zveřejňují disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím datové kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví místní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, učí-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o syndromu CAN v oblasti rodiny. V teoretické části se věnuje rodině obecně, popisuje klasifikaci rodin podle jejich funkčnosti a funkce rodiny. Dále se práce zabývá syndromem CAN páchaným na dětech rodinou. Bakalářská práce definuje původ morální slepoty u agresorů a vysvětluje, dají-li se pachatelé těchto trestných činů považovat za nemocné jedince. Poté specifikuje syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, kde v jednotlivých částech popisuje, které děti jsou rizikové, v jakých situacích může trestný čin nastat. Zobrazuje možné následky těchto trestných činů a věnuje se samotným pachatelům. Poslední kapitola teoretické části se věnuje sociálně-právní ochraně dětí, definuje rodičovskou zodpovědnost a poukazuje na ohlašovací povinnost. Empirická část je zaměřena na zjištění informovanosti veřejnosti o dané problematice. Zkoumá míru znalostí veřejnosti o těchto trestných činech.

Klíčová slova: rodina, funkce rodiny, syndrom CAN, sexuální zneužívání, týrání, zanedbávání, sociálně právní ochrana dětí, ohlašovací povinnost

ABSTRACT

The Bachelor thesis discuss about syndrome CAN in family. The theoretical part is dedicated to family in general, give a description of families classifications on the basis of functionality and family functions. The next issue is engage in syndrome CAN committed by family. The bachelor thesis define the origin of „moral blindness“ on the aggressor side and try to explain if we could label these aggressors as persons with mental deficit. The Syndrome of tortured child, abused and neglect child follow in the work thereafter, where in particular sections describes high-risk children and in which cases could the criminal act occur. Its also display the possible impact of these acts and describe the character of potential aggressors. The last chapter of the theoretical part is devoted to social-legal protection of children, define parental responsibility and point to law term - Announce obligation. The empirical part is oriented to public knowledge about these issues.

Keywords: family, family functions, syndrome CAN, sexual abuse, tortured, neglect child, social-legal protection, announce obligation

Poděkování

Děkuji Mgr. Michaele Jurtíkové za cenné rady, připomínky, vstřícný přístup a ochotu. Také děkuji všem svým respondentům, kteří se účastnili našeho výzkumu. Ráda bych také poděkovala své rodině a přátelům za podporu při studiu a realizaci celého výzkumu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA	13
1.1 TYPY RODIN	14
1.2 KLASIFIKACE RODIN DLE JEJICH FUNKČNOSTI	17
2 SYNDROM CAN V RODINĚ	19
2.1 ETIOLOGIE TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DÍTĚTE V RODINĚ.....	20
2.2 AGRESOŘI TÝRAJÍCÍ SVÉ BLÍZNÍ.....	21
2.3 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DÍTĚTE	22
2.3.1 Následky sexuálního zneužití.....	24
2.4 TÝRÁNÍ DÍTĚTE.....	25
2.4.1 Tělesné týrání	27
2.4.2 Psychické týrání	27
2.5 ZANEDBÁVÁNÍ DÍTĚTE.....	28
2.5.1 Typy zanedbávání.....	29
2.5.2 Charakteristické projevy všeobecného zanedbávání:.....	30
3 SOCIÁLNĚ–PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	31
3.1 SOCIÁLNĚ–PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	31
3.2 RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST.....	32
3.3 OHLAŠOVACÍ POVINNOST	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 DESIGN VÝZKUMU	35
4.1 CÍL VÝZKUMU	35
4.2 METODY VÝZKUMU.....	36
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
4.4 REALIZACE VÝZKUMU	37
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	38
5.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE A DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE RESPONDENTŮ.....	38
5.2 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	39
5.3 VYHODNOCENÍ DIDAKTICKÉHO TESTU	57
6 SHRUTÍ VÝZKUMU	61
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	66

SEZNAM TABULEK.....	67
SEZNAM GRAFŮ	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	70

ÚVOD

Problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je velmi aktuální a je potřeba ji řešit. Trestných činů na dětech přibývá, v mnoha případech bývají tyto činy dlouhou dobu utajeny a jsou odhaleny až po několika měsících či letech. Bohužel je velmi pravděpodobné, že o mnoha případech se policie často ani nedoví a děti celý život trpí chováním svých rodičů.

Bakalářská práce podává základní a přehledné informace týkající se problematiky syndromu CAN, jelikož se jedná o velmi diskutované a aktuální téma ve společnosti. Proto se budeme zabývat rodinou obecně, funkcemi rodin, typy rodin podle funkčnosti, následně jednotlivými trestnými činy páchaných na dětech. Poté se budeme zabývat charakteristikou obětí syndromu CAN a charakteristikou pachatelů. Bakalářská práce také popisuje následky syndromu CAN, jelikož se domníváme, že je důležité, aby veřejnost dokázala rozpoznat oběti násilí v rodině a dokázala účinně zasáhnout. Další kapitola se bude věnovat sociálně právní ochranou dětí, taktéž rodičovskou zodpovědností a neméně důležitou ohlašovací povinností.

Cílem bakalářské práce je zjistit, zdali má veřejnost přehled o této problematice, neboť dostatečné znalosti o těchto trestných činech mohou dopomoci k lepšímu a účinnějšímu odhalování násilí na dětech. Jestliže okolí není schopno rozpoznat oběti syndromu CAN a potenciální pachatele těchto trestných činů, nebo pokud nevědí, na koho se v této situaci obrátit, může docházet ke ztěžování odhalování případů páchaných na dětech. Jako zastoupení veřejnosti jsem si vybrali dva výzkumné vzorky, kdy prvním jsou rodiče budoucích sociálních pedagogů, jelikož chceme zjistit, zdali má tzv. mezigenerační učení vliv na informovanost o syndromu CAN, druhým výzkumným vzorkem jsou také jedinci, jejichž dítě nestuduje sociální pedagogiku, abychom měli rozmanitější celkový vzorek. Cílem práce bude zjistit, zdali má veřejnost dostatečný přehled o těchto trestných činech, zdali dokáže rozpoznat oběť či pachatele těchto trestných činů, zdali ví, na koho se v dané situaci obrátit, jak těmto dětem pomoci. Proto se v dotazníkovém šetření zaměříme na obecné znalosti týkající se problematiky týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, které si ověříme pomocí tzv. didaktického testu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

V první kapitole se zabýváme rodinou obecně, jelikož právě rodina je jedním z našich stěžejních bodů v této bakalářské práci. Nejprve definujeme, co vlastně rodina je a poté se zaměřujeme na typy rodin a jejich plnění funkcí.

Můžeme říci, že rodina je již od pradávna základní a tou nejdůležitější jednotkou společnosti. Rodina tvoří náš první sociální kontakt, chrání nás, formuje, učí nás chování přijatelné pro danou společnost. Alespoň tak by to tedy mělo být.

Jednoznačné vymezení pojmu rodina není zcela jednoduché. V literatuře jsou uváděny její různé definice. Rodina je definována mnoha vědními disciplínami, například:

psychologie, kdy je rodina charakterizována jako společenská skupina, která je spojena manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.

Sociologie, kdy je rodina chápána jako primární skupina, v níž se intenzivně mohou rozvíjet osobní interpersonální vazby a komunikace.

Právo, rodina je příbuzenský svazek založený manželstvím. Zahrnuje rodiče a děti, jakož i vztahy mezi nimi. (Výrost, Slaměník, 1998, s. 38)

Pro naši bakalářskou práci jsme si jako stěžejní vybrali definici podle Bendla (2004) cit. podle Procházka (2012, s. 102), který říká, že dítě prostřednictvím rodičů přejímá různé morální hodnoty a normy, učí se v rodině rozpoznávat co je dobré a co zlé, jaké chování je vhodné či nevhodné. Tuto definici shledáváme za stěžejní z toho důvodu, že se domníváme, že jedinec, který trpí syndromem CAN, může v budoucnu vykazovat znaky násilného chování ve vztahu k prokreační rodině či osobám v jeho okolí.

Podle Vágnerové (2004, s. 589) je rodina nejdůležitější sociální skupinou, která by měla plnit řadu biologických, psychologických, ekonomických a sociálních funkcí. Rodina by měla poskytovat svým členům potřebné zázemí, uspokojovat jejich potřeby a umožňovat zkušenosti, které jedinec nezíská nikde jinde. Každý člen rodiny plní určitou roli, tyto role se stávají součástí jeho identity. Mezi členy se v průběhu tvoří rozmanité vztahy, pro které je typické určité chování a styl komunikace. Rodina by měla mít svůj hodnotový systém, který ovlivňuje chování všech svých členů a vede k typické strategii zvládání problémů. Může se ovšem stát, že je rodina v různých oblastech dysfunkční a v důsledku toho nedochází k uspokojování potřeb členů, tím pádem se pro ně rodina stane

spíše zátěží. Pokud se tak stane u dítěte, jehož osobnost je teprve ve vývinu, mohou v důsledku narušení rodinných funkcí určité významné zkušenosti dítěti chybět nebo jeho další vývoj může být deformován různými negativními vlivy.

Matoušek (2003, s. 84) upozorňuje na fakt, že přibývá dětí vyrůstajících v neúplných rodinách. Ve většině případů je v těchto rodinách jediným pečovatelem matka. Dále přibývá dětí vyrůstajících s nevlastními rodiči a také se zvyšuje počet tzv. sociálních sirotků, tedy dětí, které sice mají své biologické rodiče, ale ti nejsou schopni nebo ochotni o ně pečovat. Křehkost rodiny musejí soudobé státy kompenzovat ochranou dětí v případě vážných rozepří mezi partnery, a budovat systémy náhradní rodinné péče.

Matoušek (2003, s. 92) se také zabývá výchovou dítěte. Uvádí a klade důraz na to, že výchova dítěte během prvních let života je jen stěží možná mimo rodinu. V důsledku toho může u dítěte vzniknout citové strádání. Všechny společnosti, které se pokoušely o nahrazení rodiny nějakou jinou výchovnou institucí, jako jsou např. jesle s denní docházkou, po určité době uznaly nenahraditelnost rodiny. Rodina byla od pradávna prvním a jediným zdrojem podpory lidí, kteří se dostali do nesnází. V tradičních společnostech vládla v rodině plná ekonomická i vztahová solidarita. V současnosti v západních společnostech přebral na sebe starost o lidi ve velkých nesnázích stát.

1.1 Typy rodin

Orientační rodina, do níž se dítě narodí, mu poskytuje *základní sociální zkušenost*. Svým chováním mu ukazuje celistvý svět, jehož je součástí. Dítě se v orientační rodině učí posuzovat, které chování je špatné či dobré, získá zde pocit základní důvěry. Rodina je pro něj zjednodušeným modelem světa, ve kterém získává první zkušenosti a ověřuje si reakce okolí na své jednání a chování. Funkce orientační rodiny můžeme charakterizovat ve vztahu k základním psychickým potřebám. Ovšem ne ve všech případech je rodina schopna či ochotna tyto funkce naplňovat, někdy je plní pouze částečně nebo patologickým způsobem. (Vágnerová, 2004, s. 590)

Rodina by dítěti měla poskytovat *podněty různé kvality a kvantity*. Dítě se zde učí, je podporován rozvoj v oblasti poznávacích procesů a tím podporována jeho socializace. Dysfunkce se v této oblasti může projevit výchovným zanedbáváním, nebo může docházet k případům, že rodiče učí dítě takovému způsobu chování a uvažování,

kteří majoritní společnost považuje za nežádoucí. Za velmi důležitou složku dětské zkušenosti je považováno hodnocení rodiči. Je zde rozhodující, zdali posuzují chování a jednání dítěte převážně pozitivně či negativně. Tímto způsobem rodina utváří základ sebepojetí dítěte. (Vágnerová, 2004, s. 590)

Rodina by měla dítěti poskytovat *jistotu a bezpečí*. Dítě prostřednictvím rodiny navazuje citový vztah, který je významnou emoční zkušeností a modelem pro jiné mezilidské vztahy. Dítě, které si vlastní zkušeností potvrdí svůj význam pro jiného člověka, jej bude používat dále ve vztahu k sobě, tak k dalším lidem. Jedinec tím získá dostatečnou sebejistotu, dokáže akceptovat lidi okolo sebe. Pokud ovšem rodiče dítě citově nepřijmou, přenesou na něj nepříznivou informaci o něm samém a tím zvýší jeho celkovou nejistotu. Stane se tedy, že mu neukáží, že je svět bezpečné místo, tím pádem dítě bude očekávat chladné a odmítavé reakce od každého, s kým přijde do styku. Bude se cítit nejisté, ohrožené, tento pocit si bude nějakým způsobem kompenzovat, např. agresivitou, která slouží jako ochrana proti nebezpečnému světu. (Vágnerová, 2004, s. 590)

Rodina by měla mít vůči dítěti určitá *očekávání, aspirace*. Tato očekávání mohou být ze strany rodičů různá, důležité je, jakou míru podpory mu při jejich realizaci rodina poskytne a jaký bude její primární názor na dítě. Zda budou rodiče dítěti věřit, povzbuzovat ho, anebo o něm budou v jakémkoliv směru pochybovat a srážet jej svým podceňováním. Tímto způsobem dochází k rozvoji či deformaci sebedůvěry dítěte. (Vágnerová, 2004, s. 590)

Rodiče by měli fungovat jako *modely, které dítě může napodobit*, popřípadě se s nimi identifikovat. Dítě si prostřednictvím napodobování může osvojit celou řadu pozitivních i negativních vlastností a také způsobů chování. Je například známo, že děti, jejichž rodiče jsou násilníci, v dospělosti také terorizují ostatní členy rodiny. (Vágnerová, 2004, s. 590)

Vágnerová (2004, s. 591-592) se také zabývá **prokreační rodinou**, neboli rodinou, kterou si člověk vytváří jako dospělý. Je tvořena zkušenostmi získanými v rodině původní, orientační. Je známým faktem, že v dospělosti máme tendence opakovat totéž, co dělali naši rodiče a děláme tedy podobné chyby. V jiném případě se také můžeme snažit o pravý opak, ale i v těchto případech je základem našeho chování zkušenost získaná v dětství. Rodina přispívá jedinci i v dospělosti k uspokojení mnoha psychických potřeb.

Člověk v rodině získává *nové podněty a zkušenosti* jako partner a zároveň rodič. Jedinec se učí řešit nové situace a touto zkušeností se rozvíjí. V určitých případech může mít rodičovská či partnerská role negativní hodnotu: buď z toho důvodu, že je pro jedince subjektivně velmi náročná nebo proto, že je spojena s nepříjemnými zážitky. (Vágnerová 2004, s. 591)

Manželský vztah by měl být zdrojem *bezpečí a citové jistoty*. V mnoha případech však dochází k různým problémům. Manžele mají různé osobnostní dispozice, nebývají stejně zralí nebo mají odlišné zkušenosti a hodnoty. Často tento vztah bývá zdrojem napětí po oba partnery. Závislejší z partnerů může být citově či jinak týrán a zneužíván. Manželský svazek by měl představovat emoční pohodu, být oporou pro oba jedince. V rodičovské roli musí dospělý jedinec poskytovat pocit jistoty a bezpečí svým dětem. Činí tak částečně i na základě svých zkušeností z dětství. Mluvíme tak tedy o tzv. „sociální dědičnosti“, o předávání určitých způsobů chování z generace na generaci. Celková atmosféra rodiny ovlivňuje všechny její členy. (Vágnerová 2004, s. 591)

V dospělém věku jsou důležitou součástí *seberealizace i role*, které jedinec získává v rodině. Jedná se o role manželského partnera a rodiče. V našich sociokulturních podmínkách bývá manželství uzavřeno na potvrzení normality dospělého věku. Lidé, kteří tuto normu neplní, bývají považováni za podivné, podezřelé a někdy i méněcenné. Úspěšné zvládnutí rodičovské role posiluje sebevědomí jedince. Potřeba mít potomstvo je pudově založena a rodičovské chování má starší a hlubší biologických základ než partnerská role. Rodič se se svým potomkem identifikuje, a pokud dítě splňuje očekávání, potvrzuje tak i rodičovské kvality. Ovšem je-li dítě vnímáno svými rodiči jako neuspokojující (např. postižené), nebo pokud se narodilo v nevhodné situaci, pak u rodičů není potřeba seberealizace uspokojena. Rodičovská role má tedy za těchto okolností negativní hodnotu, neboli nízký sociální status. (Vágnerová, 2004, s. 592)

Vágnerová také (2004, s. 592) zdůrazňuje fakt, že: „rodina se může stát zdrojem zátěže a příčinou vzniku psychických problémů, event. závažnějšího narušení osobnosti svých členů.“

1.2 Klasifikace rodin dle jejich funkčnosti

Rodina by měla vůči dítěti plnit určité funkce, aby se mohlo plnohodnotně a správně vyvíjet. Podle toho, jak se rodině tyto funkce daří plnit, rozlišujeme různé typy.

Funkční rodina je podle Procházky (2012, s. 113) taková rodina, v níž je zajištěn optimální a správný vývoj dítěte a jeho prospěch. Výchova a socializace v těchto rodinách probíhá optimálním způsobem.

Problémová rodina je podle Heluse (2001, s. 47) typická tím, že rodiče nezvládají v dostatečné míře plnit své funkce. Pokud ale čelí rozpadu, snaží se dát věci do pořádku, ale pokud jejich síly nestačí, hledají pomoc zvenčí. Příkladem může být rodina s velkým počtem dětí, která se opakovaně ocitá ve finančních těžkostech nebo nezvládá řešit výchovné a výukové potíže svých dětí. Problémy zde narůstají, řeší se, ale nikdy se zcela nevyřeší.

Dysfunkční rodinu chápeme jako rodinu, kde se vyskytují dlouhodobé a vážné poruchy některých nebo všech funkcí, které ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek a zvláště pak vývoj dítěte či dětí. Tyto poruchy již rodina nezvládá sama, proto je nutno učinit řadu opatření zvenčí. (Procházka, 2012, s. 113)

Podle Matouška (2003, s. 86) v dysfunkčních rodinách dochází k tomu, že některé funkce rodiny jsou vážně a dlouhodobě narušeny. Rodina již není schopna udělat rozhodující krok k nápravě. K té je potřeba zásahů vnějších institucí, bohužel rodina se ne vždy dokáže řídit jejich radami, chápat určitá opatření. Vývoj dětí je ohrožen, nebo také případně již narušen.

Vágnerová (2004, s.592) v rámci dysfunkční rodiny uvádí, že každá rodina je v každé vývojové fázi skupinou, jejíž jednotliví členové mají typické sociální role, které se snaží určitým způsobem plnit. Chování dětí i dospělých v dominantních rolích není nikdy vzájemně nezávislé. Pro každou rodinu typická tendence k podobnému způsobu reagování je dána společnými genetickými dispozicemi, také zkušeností s určitými způsoby chování a jednání. Tyto faktory ovlivňují výchovný styl rodičů, také sklon dětí reagovat na podněty určitým, pro danou rodinu typickým způsobem. Bohužel ne všichni jedinci mají předpoklady k plnění rodičovské role. Určité vlastnosti rodičů zvyšují riziko špatného zacházení s dítětem, těmi mohou být :

- nedostatky v sociální orientaci, snížená schopnost empatie, nepřizpůsobivost, neporozumění potřebám jiného člověka, osamělost a také problémy v mezilidských vztazích.
- Problematické sebehodnocení, nízká či žádná sebeúcta, nespokojenost s rodičovskou rolí.
- Rizikové chování, které se může projevovat nedostatečnou sebekontrolou či nízkým sebeovládáním, impulzivitou a potřebou projevovat negativní city.
- Špatná zkušenost z vlastního dětství, kdy 70% lidí, s nimiž nebylo v dětství zacházeno přiměřeným způsobem, má sklon chovat se podobně, jako oni zažili. (Vágnerová, 2004, s. 592)

Vágnerová (2004, s. 592) zdůrazňuje fakt, že: „rodina se může stát zdrojem zátěže a příčinou vzniku psychických problémů, eventuelně závažnějšího narušení osobnosti svých členů.“

Afunkční rodina je typická tím, že jsou zde poruchy tak velké, že rodina přestává plnit své základní úkoly a tím dítěti závažně škodí. Právě v těchto rodinách dochází podle Procházky (2012, s. 113) k týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte. Jediné možné řešení v těchto případech je dítě odebrat z rodiny a umístit jej do ochranné léčby.

Matoušek (2003, s. 87) uvádí, že tyto rodiny jsou vyznačovány nedostatkem hodnotového a sociálního napojení na běžnou společnost. Své potřeby uspokojují bez ohledu na právní normy. Svazek v těchto rodinách vznikl většinou z náhlého popudu, nebývá zde plánované rodičovství. Pokud dojde k otěhotnění, rodiče jsou někdy ochotni se dítěte zřít a dát jej k adopci. Vyskytuje se zde zanedbávání a zneužívání dětí. Dospělí zanedbávají práci, nepředstavuje pro ně něco důležitého. Často se zde vyskytuje zneužívání návykových látek.

V následující kapitole se budeme věnovat syndromu CAN v rodině, jelikož právě rodina je jedna z nejčastějších činitelů, kde k násilí na dětech dochází. Popisujeme zde etiologii týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, dále se věnujeme jednotlivým oblastem v syndromu CAN.

2 SYNDROM CAN V RODINĚ

Tato kapitola pojednává o jednotlivých typech syndromu CAN. Nejprve popisuje samotný syndrom CAN, jeho dělení a jednotlivé formy. Poté se zaměřuje se na etiologii těchto trestných činů v rodině. Následně se zabývá samotnými pachateli a potenciálními oběťmi sexuálního zneužívání, týrání a zanedbávání.

Krejčířová (2007, s. 9) uvádí, že týrání, zneužívání a zanedbávání je souhrnně označováno zkratkou CAN (child abuse and neglect). Syndrom CAN je tedy popisován jako poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů. Toto jednání bývá v dané kultuře a společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Příznaky syndromu CAN vznikají v důsledku aktivního ubližování nebo nedostatečné péče. Samostatný pojem CAN se vztahuje na všechny základní formy ohrožení dětí prostředím.

Podle Vágnerové (2004, s. 593) je syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte definován jako: „poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné.“ Jedná se o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem. Tyto příznaky mohou vzniknout následkem aktivního ubližování jedinci, nebo v důsledku nedostatečné péče, kdy dítě trpí zanedbáváním životně důležitých potřeb. Existují různé typy ubližování, proto také dochází k rozdílným důsledkům tohoto jednání. Proto rozlišujeme důsledky, které vznikly deprivací, nebo-li nedostatečným uspokojováním základních potřeb, dále následky vzniklé týráním a zneužíváním.

Vágnerová (2004, s. 593) dále uvádí, že dítě nejčastěji poškozují vlastní rodiče, případně další členové rodiny, pokud jsou k němu bezohlední a necitliví, pokud je využívají k uspokojení svých vlastních potřeb. Toto jednání můžeme nazývat jako *zneužití fyzické síly či psychické nadřazenosti* a moci dospělého nad podřízeným a závislým dítětem.

Krejčířová (2007, s. 9) ve své knize říká, že násilí způsobené na dětech vlastní rodinou působí na jedince o to závažněji, než páchané násilí mimo rodinu. Důvody jsou takové, že oběť je na rodině závislá ať už psychicky, tak fyzicky, proto je pro ni z dané situace náročnější uniknout.

2.1 Etiologie týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte v rodině

Vágnerová (2004, s. 593) uvádí, že syndromem CAN trpí v současnosti přibližně 1-2% dětí, avšak určení přesnějšího počtu není možné, jelikož celá řada případů není zachycena či je není možno dokázat.

Vaničková (2007, s. 67–70) říká, že mnoho lidí nedokáže pochopit, jak se někdo může k dítěti chovat krutě a hrubě, používat vůči dítěti násilí. Většina jedinců se domnívá, že tohoto chování je schopen pouze člověk duševně nemocný, což bohužel ne vždy je pravdou. Zajímavým faktem je, že většina agresorů své dítě opravdu miluje, ale jejich osobnost je natolik nezralá, že mají nižší míru tolerance vůči stresu a své city neumí dát dětem najevo.

Vaničková (2007, s. 70) také upozorňuje na různou etiologii týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte. Každý jednotlivý případ špatného zacházení s dítětem má multifaktoriální etiologii a je výsledkem osobnostních, sociálních a kulturních faktorů. Ty můžeme rozdělit do čtyř kategorií příčin násilí vůči dítěti. Jedná se o následující kategorie.

- **Přenos násilí** – můžeme rozlišit tři cesty přenosu – řetězec rodinného násilí, transgenerační přenos, imprese sociálních vzorců chování. Při přenosu *řetězcem rodinného násilí* je důležitý fakt, že násilí může být do rodiny přeneseno z jiného sociálního prostředí. Zde je typické, že násilí je vždy namířeno od osoby se silnějším postavením k osobě s nižším postavením v rodině. Při *transgeneračním přenosu násilí* je typické, že generace v silnějším postavení užívá násilí vůči slabším generacím. Třetí typ se *děje impresí sociálních vzorců chování*. Děti si pamatují různé situace a hloubka tohoto zapamatování vede v dospělosti k násilnému chování. (Vaničková, 2007, s. 70)

- **Sociální stres** – dítě, které je vystaveno stresu, bývá často plačtivé, agresivní s výbuchy vzteku, má problémy se spánkem a jídlem, lže, krade. Potrestání podobného chování ze strany rodičů může vést k agresivnímu výbuchu bez toho, aniž by rodiče porozuměli tomu, co se s dítětem děje. (Vaničková, 2007, s. 70)

- **Sociální izolace a nízké zapojení do občanského a komunitního života** – všechny studie prokázaly, že rodina, která týrá a zneužívá své dítě, má tendence držet svou rodinu v izolaci před okolím. Členové v takto uzavřené rodině, zejména děti, nemají nadhled nad svojí situací, proto přijímají daný stav své situace jako neměnný. Rodiče se často snaží udržet věci pod kontrolou tak, aby nikdo cizí nerozpoznal pravý stav věci,

protože si myslí, že by nikdo nepochopil příčiny a následky jejich chování. (Vaníčková, 2007, s. 71)

- **Struktura rodiny** – „problémem dnešních rodin je absence vzorců sociálního chování žen v roli matek a mužů v roli otců a široká variabilita struktury rodiny oproti minulosti“ (Vaníčková, 2007, s.70).

Fyzická absence otce je odborníky vnímána jako vysoce rizikový faktor k agresivitě až kriminálnímu násilí u chlapců. Rizikovou je také rodina nová, doplněná, a to hlavně tehdy, žijí-li v rodině děti ze dvou původních rodin, kdy je komunikace pouze konfliktní. Dalším rizikem je přítomnost člena rodiny s postižením, který potřebuje celodenní péči, ať už členem rodiny, tak například pečovatelkou, jelikož přítomnost třetí osoby hraje v agresivitě velkou roli. (Vaníčková, 2007, s.70)

2.2 Agresoři týrající své bližní

Kolář (2005, s.72) uvádí, že odborníci často zastávají názor, že agresoři, kteří krutě mučí své bližní, jsou agresivní psychopati. Na druhou stranu, oběti jsou taktéž považovány za psychopaty, nikoliv však agresivní, ale slabé, případně také za lidi, kteří neobstáli v přírodním a společenském výběru. Ovšem Kolář (2005, s. 72) s těmito odborníky tak zcela nesouhlasí a zastává názor, že ve většině případů se nejedná o nemocné sadistické psychopaty, jedinci jsou „pouze“ mimořádně egoističtí a egocentričtí. Krutost a agrese, která je v určité míře v každém člověku, proto nemá téměř žádné zábrany k bujení. Nejedná se tedy o problém psychopatologie, nýbrž o problém duchovního rozměru člověka a jeho morálky.

Godtel (1992) cit. podle Kolář (2005, s.72) si klade otázku, co vlastně odlišuje člověka od zvířete? Domnívá se, že člověk je vždy schopen vykořisťovat svého bližního, určitým způsobem ho ranit a působit mu utrpení. Mučení je již od pradávna vynálezem lidského druhu. Pouze strach z trestu a zákon zabraňuje tomu, aby lidská krutost nenapáchala ještě více škod.

Kolář (2005, s.76) dále popisuje, že agresoři nemají žádné vědomé pocity viny, netrápí se tím, že někomu ubližují. Těmto jedincům chybí jakýkoliv náhled na nemorálnost jejich chování. Morální slepotu můžeme rozdělit na dvě úrovně:

a) **Povrchnější úroveň**, kdy má morální slepota charakter obrany sebepojetí. Lidé pro ochranu svého sebepojetí udělají mnoho, někteří téměř všechno. Tito agresori různými způsoby popírají a vytěšňují realitu. V mnoha případech agresor svaluje vinu na oběť.

b) **Hlubší úroveň**, kdy základem morální slepoty je výrazná sobecká a sebestředná orientace. Tito agresori se považují za střed světa, normy si upravují dle svých potřeb. Úcta k člověku je těmto jedincům cizí, nedokáží porozumět utrpení a bolesti bližního. Mravní mantinely agresorů jsou pružné, proto vždy najdou přijatelné vysvětlení pro své nemorální chování. (Kolář, 2005, s. 76)

2.3 Sexuální zneužívání dítěte

Sexuální zneužívání můžeme popsat jako nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, aktivitě či chování mající sexuální podtext. Patří sem jakékoliv dotýkání se dítěte se sexuálním podtextem, vykořisťování dítěte v sexuální rovině či pohlavní styk s dítětem. (Špeciánová, 2003)

Matějček (1995) cit. podle Vágnerové (2004, s. 596) definuje sexuální zneužívání jako: „využití dítěte pro sexuální uspokojení dospělého.“ Můžeme vymezit osoby, u kterých je zvýšená pravděpodobnost, že by se takového jednání mohli dopustit, stejně jako vymezujeme děti, které mohou být ohroženy tímto jednáním.

Vágnerová (2004, s. 597) uvádí, že **dospělí, kteří zneužívají děti**, jsou především muži, ženy bývají aktéry sexuálního zneužívání výjimečně. Četnost násilníků mužského pohlaví se pohybuje v rozmezí 80–98%. Pachatelé bývají často muži s odlišným sexuálním zaměřením, ale nemusí to být pravidlem. Mohou být také morálně narušení a sexuálně nevyzrálí, trpící poruchou osobnosti. Tyto osoby nemusí být pedofilně zaměřeni, avšak využívají příležitosti a bezbrannosti dítěte nebo experimentují s různými sexuálními objekty. Dále jsou riziková ti muži, kteří ztrácejí schopnost kontroly pudového jednání z důvodu onemocnění (schizofrenie, demence, apod.) či z důvodu závislosti na alkoholu nebo drogách.

Milfait (2008, s. 77) zastává taktéž názor, že sexuální zneužívání dětí páchají převážně muži, cca 85%, zbylých 15% zneužívání se připisuje ženám. Většinou se ženy vyskytují jako spolupachatelky či napomáhající. Často se veřejnost domnívá, že pachatelé jsou již od pohledu zlí, agresivní lidé, monstra a vrazi, na kterých společnost hned pozná

o koho se jedná. Avšak to jsou rozšířené předsudky a falešné představy. V realitě jsou tito pachatelé zdvořilí, tzv. přátelé dětí. Může se jednat o jedince velmi mladé (sami jsou ještě dětmi) nebo naopak o jedince velmi staré, tudíž lidé na nich jejich úmysl nepoznají. Jeden typický pachatel tedy neexistuje. Vyskytují se různé typy pachatelů s rozdílnou motivací. Zastráující je fakt, že přibližně 75% pachatelů patří k blízkému okolí dítěte. Těmto lidem dítě často důvěřuje a zná je. Statistiky uvádějí, že asi v 70% jsou pachatelem otcové, otčímové, přátelé matky, asi ve 25% se jedná o příbuzné a známé a pouze v 1 % jsou pachatelé cizí lidé.

Pachatelé často využívají dětskou potřebu lásky, důvěry a závislosti. Přitom nejde pouze o uspokojení sexuálních potřeb pachatelů, nýbrž o touhu po moci a podrobení si dítěte. Děti jsou pro ně ideální obětí, jelikož jsou závislé a mají strach z hrozícího trestu, neuposlechnou-li dospělého. (Milfait, 2008, s. 84)

Milfait (2008, s. 26) dále specifikuje **rizikové děti**, které mohou být ohroženy sexuálním zneužíváním. Obecným pravidlem je, že pokud nestojí v popředí činu tělesné násilí, nýbrž přemlouvání nebo svádění, disponují děti z velké části řadou dovedností a schopností, které je mohou před sexuálním zneužíváním ochránit. Tyto děti se mohou částečně chránit samy, zejména ty, které umí říkat ne, které v případě nouze utečou, brání se, které se nedají zastrašit. V tomto případě nejsou děti snadným cílem pro zneuživatele. Na druhou stranu jsou nejvíce ohroženy takzvané *obětní typy*. Spadají sem děti, které padnou pachateli do očí kvůli oblečení, kvůli tomu jak vypadají, jak vystupují. Jedná se o chlapce a dívky, kteří se chovají zvláště nevinně a nedůvěřivě, děti s nízkou sebedůvěrou i ty, které se cítí osamocené, emocionálně nejisté, tělesně či duševně zanedbané, jímž se dostává málo uznání, pozornosti, tělesného kontaktu. Dále jsou v nebezpečí děti úzkostlivé, s nedůvěrou v sebe sama.

Důležitým faktorem, který poněkud ztěžuje situaci obranným mechanismům dítěte, je blízký vztah k pachateli, velká důvěra v jeho osobu. To také odpovídá statistikám o sexuálním zneužívání. Důvěra k pachateli, blízkost, oprávnění k výchově, to vše činí dítě bezmocnou potenciální obětí. (Milfait, 2008, s. 27)

Ve velkém ohrožení jsou také děti, které vyrůstají v *rizikové rodině*. Charakteristické znaky takové rodiny jsou :

- chybí zde odpovědnost naplňovat rodičovskou roli.

- Členové této rodiny jsou vystaveni jakékoliv formě domácího násilí či dlouhodobému stresu,
- rodina má nedostatečnou strukturu a je sociálně izolovaná,
- členové této rodiny jsou součástí subkultury,
- rodiče nedochází s dítětem na pravidelné preventivní prohlídky,
- rodiče tolerují záškoláctví,
- rodiče vykazují známky závislého chování. (Milfait, 2008, s. 27–28)

2.3.1 Následky sexuálního zneužití

Sexuální zneužívání zasahuje dítě ve všech oblastech psychického zdraví, vyvolává v něm řadu trýznivých pocitů a hluboké rozrušení. Následky se projevují ve více rovinách, ať už narušení vztahu dítěte k sobě samému, tak v prožívání, v chování, v nedůvěře k lidem a v postojích dítěte. Zneužívání mění pojetí společenských norem a morálky a pro dítě představuje zvýšené riziko pro rozvoj sociálně patologického chování. Oběti sexuálního zneužívání mají často problémy s chováním, které můžeme rozdělit na interní a externí. (Milfait, 2008, s. 60–61)

Do **interních** problémů s chováním patří izolovanost od ostatních, nekomunikativnost. Tyto děti jsou úzkostné, samy sebe vidí negativně, identifikují se s rolí oběti. Vyskytují se u nich somatické potíže, poruchy příjmu potravy, sebepoškozování nebo sebevražedné tendence. Do **externích** problémů, které se vyskytují převážně u chlapců, můžeme zařadit agresivitu, destruktivitu, nepřátelství, provokace, násilné a negativistické chování. (Milfait, 2008, s. 61)

Symptomy tohoto chování jsou závislé na věku dítěte. U zneužitých dětí ve věku 0–6 let jsou symptomy především strach, děsivé sny, sexualizované chování. U dětí ve věku 7–12 let k tomu navíc přibývají problémy ve škole, nezralé či agresivní chování. Jedinci ve věku 13–18 let trpí depresemi, somatickými problémy, často mají sklony k sebevražednému chování. Utíkají z domova, chovají se promiskuitně a podléhají omamným látkám či alkoholu (Milfait, 2008, s. 62).

Sexuální zneužívání dětí v mnoha případech doprovází **disociační posttraumatická amnézie**. Dochází tak k mechanismu, kdy se dítě „oddělí“ od

traumatického zážitku, který je vázán na předešlé traumatické události. Hlavním rysem disociační amnézie je ztráta paměti, která není způsobena organickou poruchou, ale vznikla ve vztahu k předcházejícím stresujícím událostem. Tento obranný mechanismus zabraňuje vědomému prožívání trýznivých, traumatizujících duševních obsahů. (Milfait, 2008, s.62)

U sexuálně zneužitého dítěte obsahuje posttraumatický proces **čtyři faktory**. jedná se o následující.

1) Traumatická sexualizace – dítě používá sexuální chování k manipulaci druhých a k dosahování svého prospěchu. S traumatickou sexualizací také souvisí strach ze sexu, chybně chápaná vlastní sexualita, prostituce, promiskuita a další.

2) Zrada – zrazená bytost se v dospělosti může projevat bezohledností, lží a přetvářkou, manipulací s druhými lidmi, smutkem, rozčarováním. Jde o následek ztráty důvěry v rodinu.

3) Bezmocnost – za důsledek bezmocnosti lze považovat deprese, fobie, užívání alkoholu a drog, šikana, záškoláctví.

4) Stigmatizace – dítě, které je poznamenáno zneužitím se stydí za svou situaci, bojí se, že vše vyjde najevo. Má potíže se sebehodnocením, se vztahy s ostatními lidmi. V dospělosti se u těchto jedinců rozvíjí sociální izolace, užívání alkoholu, drog, dochází často k patologickému a sebevražednému jednání. (Vaníčková a kol., 1999 in Milfait, 2008)

2.4 Týrání dítěte

Podle Vágnerové (2004, s. 594–596) je riziko týrání zvýšené v těch rodinách, kde jsou mezi členy narušené vztahy, například když členové spolu dostatečně otevřeně nekomunikují, převažuje netolerance a odmítání ve vztazích. Tito jedinci nejsou schopni spolupracovat při řešení jakýchkoliv problémů, často zde chybí vzájemná podpora, převažuje napětí v komunikaci a také nespokojenost jednotlivců. Vše se řeší násilným způsobem. Toto napětí vzniklé v rodině bývá projevováno agresivitou vůči dítěti, kdy rodina není schopna zvládnout své problémy jiným způsobem. Právě dítě se stává obětí této dysfunkce, jelikož je bráno jako nejslabší článek. Jak uvádí Matějček (1995) cit. podle Vágnerové (2004, s. 594) bývají ve větší míře ohroženy právě ty děti, které dospěle nějakým způsobem provokují a nadměrně vyčerpávají. Většinou tyto děti působí dojmem,

že se tak chovají neúmyslně, aby rodiče o to víc dráždily. Obvykle se jedná o děti, které se odlišují od normy. Také se s větší pravděpodobností budou násilí dopouštět ti jedinci, kteří nezvládli svou moc nad dítětem. Dále hrají velkou roli situační faktory, které mohou působit jako spouštěč násilného chování. Typickou variantou je tzv. **Medein komplex**, kdy jeden partner trestá druhého prostřednictvím dítěte, protože partnerovi přímo ubližovat nemůže.

Týrající rodiče jsou většinou lidé, kteří nedokážou dostatečně ovládat své chování a mají obecně zvýšený sklon reagovat násilím. Jedná se o jedince s anomálním vývojem osobnosti, duševně nemocné, alkoholiky, toxikomany, atd. Také je pro tyto osoby charakteristická dráždivost, nezdrženlivost, výbušnost a také neodpovědnost, jedná se o typy citově chladné a bezohledné. Často se jedná o příslušníky dysfunkčním rodin, kde jsou běžné konflikty jak mezi partnery, tak mezi dětmi. Dalším typem osob, které týrají své děti jsou lidé soustředění na své zájmy či problémy, kdy je dítě nadměrně zatěžuje. Patří zde i ti lidé, kteří o děti obecně nestojí, jsou podle nich na obtíž, mají zcela jiný hodnotový systém. O týrajících rodičích můžeme mluvit i tehdy, mají-li zvýšenou potřebu moci nad dítětem. Tato moc slouží jako kompenzace pocitů nejistoty a méněcennosti. Dále můžeme mluvit o lidech s negativní zkušeností z dětství, kteří byli svými rodiči sami zanedbáváni či týráni. Je nutné také sdělit, že týrajícím rodičem bývá častěji muž, ať už vlastní či nevlastní otec dítěte. Ženy, matky jsou spíše pasivními účastnicemi, kdy akceptují násilný způsob zacházení s dítětem z různých důvodů. (Vágnerová, 2004, s. 595)

Děti, které bývají týrány jsou většinou ty děti, jejichž chování je nesrozumitelné, a proto je jejich výchova náročnější než u ostatních dětí. Jedná se o děti úzkostné, které provokují rodiče svou ustrašeností, také například děti neslyšící nebo mentálně postižené apod. Dále jsou ohrožené děti, které své rodiče nadměrně zatěžují svým chováním, dráždí je a vyčerpávají je, vyvolávají jejich nechuť či odpor. Jsou to většinou děti trpící syndromem hyperaktivity, děti nemocné, děti s obtížně zvladatelným temperamentem, u nichž převažuje negativní emoční ladění, také sklon k afektivním projevům. Dalším typem jsou děti, které nesplňují očekávání rodičů, nějakým způsobem je zklamaly. Může se jednat například o děti postižené, nehezké, neprospívající, sociálně neobratné apod. Ohrožené jsou také ti jedinci, kteří vymáhají na rodičích uspokojení svých potřeb provokujícím chováním. Tyto děti tak činí z toho důvodu, že rodiče jim běžně nevěnují dostatečnou pozornost. (Vágnerová, 2004, s. 596)

Týrání můžeme rozdělit do dvou hlavních skupin, kdy se jedná o týrání tělesné a týrání psychické.

2.4.1 Tělesné týrání

Špeciánová (2003, s. 20) definuje tělesné týrání jako jakékoliv fyzické zranění dítěte či nezabránění tomuto zranění. Také zde patří úmyslné otravy nebo dušení dítěte, pokud existuje důkaz, že tento čin byl spáchán vědomě nebo mu nebylo vědomě zabráněno. Tělesné týrání můžeme rozdělit do dvou podskupin, a to na týrání *aktivní povahy* a *tělesné týrání pasivní povahy*.

Tělesné týrání aktivní povahy zahrnuje všechny činy násilí na dítěti. V první skupině se jedná o tělesné týrání, kdy je následné poranění jedince. Toto poranění vzniklo například v důsledku bití, trestání, opaření, popálení. V druhé skupině se jedná o takové tělesné týrání dětí, které nemá známky tělesného poranění, avšak děti jsou zasaženy utrpením, které bylo způsobeno dušením, otrávením či podobnými událostmi. Další skupinou jsou případy, kdy jsou děti záměrně vystavovány opakovaným lékařským vyšetřováním a děti sexuálně zneužívané za užití násilí. (Špeciánová, 2003, s. 20)

Tělesné týrání pasivní povahy bývá vyznačováno nedostatečným uspokojením nejdůležitějších tělesných potřeb. Jedná se o úmyslné či neúmyslné neposkytování péče. Tento problém se vyskytuje často u rodičů zaostalých, u rodičů s psychickými poruchami. Můžeme zde zařadit opomenutí v péči o dítě, které může vést k poranění či smrti. Dítě neprospívá, je zanedbané, vyznačuje se nedostatečným rozvojem. (Špeciánová, 2003, s. 20–21)

2.4.2 Psychické týrání

Špeciánová (2003, s. 21) se také věnuje psychickému týrání dítěte, kdy říká, že psychické týrání je takové jednání, které má nepříznivý závažný vliv na citový vývoj a chování dítěte. Může se jednat o slovní útoky, opakované ponižování až zavrhování dítěte. Jedná se však i o případy vystavování dítěte závažným domácím konfliktům, také pokud je dítě násilně izolováno či kontrolováno. Také bývá často podřývaná sebedůvěra a sebevědomí dítěte opakovaným urážením. Dítě nabývá názoru, že pro rodiče nebude nikdy dost dobré.

Psychické týrání můžeme dále rozdělit na složku *aktivní* a složku *pasivní*. *Aktivní psychické týrání* spočívá v záměrném a cíleném jednání. *Pasivní složkou týrání* je naopak absence toho, co by se dítěti správně mělo dít. V důsledku toho dochází k neuspokojování základních lidských potřeb. Bohužel právě psychické týrání je nejrozšířenějším typem a je také nejhůře rozpoznatelné. (Špeciánová, 2003, s. 21)

Psychické týrání může mít následující **následky** :

- mohou vzniknout u dítěte různé typy závislostí, poruchy příjmu potravy či deprese,
- tyto děti mívají často pocit, že nejsou rodiči milovány,
- děti se podceňují, jsou ustrašené nebo se na druhou stranu projevují vůči okolí velmi agresivně.
- Týrané děti mívají problémy s mezilidskými vztahy, které mohou trvat po celý život. Tyto problémy se projevují nejvíce k lidem, se kterými chce jedinec navázat důvěrný vztah, také se objevují ve vztahu ke kolegům a hlavně ve vztahu k nadřízeným. Hlavním příznakem bývá nejistota v těchto vztazích. (Špeciánová, 2003, s. 21)

2.5 Zanedbávání dítěte

Podle Vágnerové (2004, s. 594) zanedbávání dítěte vede k poškozování, které vzniklo v důsledku nedostatečného uspokojování potřeb. U zanedbávání je typický nedostatek něčeho, tzv. strádání. Matějček (1995) cit. podle Vágnerová (2004, s. 594) vymezuje, jaké typy lidí budou jednat s dítětem tímto způsobem, také vymezuje děti, které jsou zanedbáváním ohroženy.

Zanedbávající rodiče bývají lidé, kteří nemají pro rodičovskou roli dostatečné kompetence, nemohou se o dítě vhodným způsobem starat nebo nejsou schopni se o dítě starat z různých důvodů. Jedná se například o mentálně postižené jedince, tělesně či psychicky nemocné jedince, také o ty, kteří mají poruchu osobnosti či jsou závislí na alkoholu či drogách. Často se jedná o osoby s nízkou socio-kulturní úrovní, jejichž domácnost a vztahy s okolím mají často celou řadu nedostatků. Dále můžeme mluvit o zanedbávajících rodičích tehdy, nemají-li k rodičovství dostatečnou motivaci, bývají příliš zaujati svými problémy či zájmy. Jedná se například o mladé a nezralé rodiče, o jedince žijící v hmotné bídě, také o takové osoby, kteří se zabývají raději svou profesní kariérou. (Vágnerová, 2004, s. 594)

Děti, které bývají zanedbávány jsou většinou děti natolik pasivní, apatické, nevýrazné či nenápadné, že nedovedou své rodiče žádným způsobem zaujmout. Také se jedná o ty jedince, jež jsou nějakým způsobem znevýhodnění, a proto méně žádoucí, může se jednat o ty, kteří určitým způsobem zklamaly očekávání svých rodičů, např. děti postižené či jinak nemocné. (Vágnerová, 2004, s. 594)

2.5.1 Typy zanedbávání

Špeciánová (2003, s. 21) rozděluje zanedbávání na čtyři hlavní druhy. *Tělesné zanedbávání* popisuje tak, že došlo k selhání při zabezpečení základních tělesných potřeb dítěte (ošacení, výživa, přístřeší, zdravotní péče). *Citové zanedbávání* je vyznačováno selháním v zabezpečování citových potřeb v oblasti lásky a smyslu příslušnosti. Dalším typem je *zanedbávání vzdělání*, kdy nejsou zabezpečeny plné možnosti vzdělávání dítěte (časté absence ve škole, dětská práce doma či mimo domov na úkor školy). Následující typ se nazývá *zanedbávání v oblasti zdravotní péče*, v případech, kdy dítě tuto péči potřebuje nebo v případech, kdy rodič nedochází s dítětem na základní preventivní prohlídky. Také zde patří nedostatečný dohled, který by měl být přiměřený věku dítěte, projevující se zvýšeným počtem úrazů, kterým by mohlo být tímto dohledem zabráněno. (Špeciánová, 2003, s. 21)

Jak uvádí Špeciánová (2003, s. 24), můžeme rozlišit vnější a vnitřní podmínky pro potenciální ohrožení dítěte zanedbáváním. Mezi *vnější podmínky* řadíme život dítěte v zařízeních kolektivní výchovy, úmrtí matky a následné osiření dítěte, kdy dochází k ohrožení z důvodů nedostatku vývojových podnětů. Dále také nepřítomnost otce, což může vést k závažným deprivacím dítěte nebo také nízká ekonomická úroveň rodiny. Další příčinou může být náročná povolání rodičů či alkoholismus nebo drogová závislost. Mezi *vnitřní podmínky*, které mohou potenciálně ohrozit dítě zanedbáváním, patří především psychika a celková osobnost vychovatelů dítěte. Zde máme na mysli citovou nezralost a nevyspělost matky, otce nebo obou rodičů. Dále jsou také důležité duševní poruchy a nemoci rodičů, mentální retardace rodičů. Musíme také zmínit vážné smyslové poruchy, pohybovou invaliditu nebo také zvláštní životní postoje rodičů, jejich praktiky, zásady.

Při **posuzování zanedbávání** dítěte můžeme vycházet ze dvou hlavních stupňů :

- a) Těžké zanedbávání – tento stupeň se vyznačuje přítomností dětí v situacích, které bezprostředně ohrožují jejich život či zdraví (děti žijící izolovaně).
- b) Všeobecné zanedbávání – tento stupeň se týká zanedbávání v oblasti jídla, ošacení, lékařské péče či kontaktu s jinými lidmi. Patří sem i nedostatečná ochrana před nebezpečím úrazu nebo sociálně patologickými jevy. (Špeciánová, 2003, s. 24)

2.5.2 Charakteristické projevy všeobecného zanedbávání:

Špeciánová (2003, s. 25) také charakterizuje typické projevy zanedbávání dítěte. Jedná se o následující výčet :

- nedostatečná lékařská péče, poruchy vývoje, růstu, retardace.
- Podávání jídla bez odpovídající nutriční hodnoty a jednostranné stravy po nepřiměřeně dlouhou dobu, dítě nezná zeleninu, ovoce, nezná teplé pokrmy.
- Zdravotně závadné podmínky v domácnosti s dítětem (odpadky, nedostatečné vytápění, plíseň, tma, nevyhovující podmínky pro spaní),
- nevhodné oblečení dítěte, které není dostačující pro dané roční období, příliš malé či velké oblečení.
- Únava dítěte a ospalost, která není běžná pro denní dobu,
- neurotické návyky s asociálním chováním dítěte,
- nedostatečná hygiena (včetně dentální hygieny),
- ponechání dítěte v domácnosti bez dozoru dospělého, pobyt na ulici v nepřiměřených hodinách. (Špeciánová, 2003, s. 25)

Následující kapitolu věnujeme především sociálně-právní ochraně dětí, jelikož právě ta hraje důležitou roli při prevenci a také při pomoci dětem, které se staly obětí trestných činů páchaných rodinou.

3 SOCIÁLNĚ–PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Tato kapitola se zabývá právní ochranou dětí definovanou zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Věnuje se také rodičovské zodpovědnosti podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině a v neposlední řadě definuje Ohlašovací povinnost, kterou každému občanovi ukládá zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

3.1 Sociálně-právní ochrana dětí

Termín sociálně právní ochrana má původ v zákonech přijatých ČR před rokem 1989. Podle nyní platné legislativy České Republiky se jedná o ochranu práva dítěte na zdravý vývoj, řádnou výchovu a také ochranu oprávněných zájmů dítěte včetně zájmů majetkových a zájmu na funkční rodině. (Česko, 1999)

Sociálně právní ochrana dětí se zaměřuje na děti, jejichž rodiče či vychovatelé z nějakého důvodu nemohou či nechtějí plnit výchovné povinnosti a na děti, které utíkají z domova, vedou „nemravný nebo zahálčivý život“ nebo na kterých byl spáchán trestný čin (Matoušek, 2008, s. 75).

Podle Špeciánové (2003, s. 32) sociálně právní ochrana dětí zajišťuje práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a také zajišťuje působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Z toho vyplývá ochrana dětí před jakýmkoliv psychickým nebo fyzickým týráním, zneužíváním či zanedbáváním. K poskytování sociálně-právní ochrany dětí se zavazuje stát a jím určené orgány řídící se základními právními předpisy, které jsou platné pro tuto problematiku. Jsou to Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte a Ústava České republiky.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí stanovuje sociálně právní ochranu, kterou se rozumí zejména:

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. (Česko, 1999)

Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Dále se zaměřuje na převážně na děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj. Zabývá se ovšem i dětmi, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte. (Česko, 1999)

3.2 Rodičovská zodpovědnost

Rodičovská zodpovědnost je definována v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině. Zde je definována rodičovská zodpovědnost jako **souhrn práv a povinností** při péči o osobu dítěte, kdy rodiče pečují o jeho zdraví, tělesný, rozumový, citový, a mravní vývoj, také zastupují nezletilé dítě a spravují jeho jmění. Rodiče jsou taktéž povinni chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků takovým způsobem, aby neutrpěla důstojnost dítěte a také aby nebylo jakkoli ohroženo jeho zdraví. (Česko, 1963)

Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům. Nenáleží ovšem tomu jedinci, který nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu nebo tomu, kdo byl zbaven rodičovské zodpovědnosti či jemuž byl její výkon pozastaven. Brání-li snad rodiči ve výkonu rodičovské zodpovědnosti určitá závažná překážka a vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud výkon rodičovské zodpovědnosti pozastavit. Soud může rodičovskou zodpovědnost omezit, pokud rodič řádně neplní rodičovské povinnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud ovšem může rodiče rodičovské zodpovědnosti také zbavit, pokud je zneužíván její výkon nebo je závažným způsobem zanedbáván. Je vždy na posouzení soudu, zda nejsou důvody pro zbavení rodičovské zodpovědnosti, pokud se rodič dopustil úmyslného trestného činu vůči dítěti či svého dítěte mladšího patnácti let ke spáchání trestného činu použil nebo byl spolupachatelem, pokud rodič své dítě naváděl či mu pomáhal k trestnému. (Česko, 1963)

3.3 Ohlašovací povinnost

Ohlašovací povinnost je definována v zákoně č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Trestní zákoník udává povinnost všem občanům, kteří mají podezření ze zanedbávání, zneužívání či týrání dítěte, nahlásit tento čin na oddělení sociálně-právní ochrany dětí,

popř. Obvodní oddělení Policie ČR. Po daném oznámení, ať už písemném, telefonickém, či osobním nebo anonymním musí být vždy situace dítěte prošetřena pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Pokud je zjištěn závažný případ, dále se jedná ve spolupráci s Policií České republiky. Přesněji ukládá trestní zákoník povinnost každému, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiná osoba spáchala trestný čin těžkého ublížení na zdraví, mučení a jiného nelidského a krutého chování, zbavení osobní svobody, zneužití dítěte k výrobě pornografie, týrání svěřené osoby, oznámit daný trestný čin bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Při neoznámení daného činu takovému jedinci hrozí potrestání odnětím svobody až na tři roky činu. Neoznámení trestného činu vůči dítěti není trestné pouze v případě, nemohl-li jedinec učinit oznámení, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedl v nebezpečí smrti, či ublížení na zdraví nebo jiné závažné újmy. Taktéž má každý povinnost překazit spáchání trestného činu týrání svěřené osoby. Trestní zákoník také udává, že kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá tento trestný čin, následné spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, dopustí se tak trestného činu nepřekazení trestného činu. (Česko, 2009)

Ohlašovací povinností se zabývá také zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně, který pojednává o oznamovací povinnosti subjektů, kteří se mohou při svých činnostech setkat s ohroženým dítětem. Každá osoba je oprávněna nahlásit na orgán sociálně-právní ochrany dětí podezření na porušení povinností nebo zneužití práv, které vyplývají z rodičovské zodpovědnosti. Každý jedinec také musí upozornit na skutečnost, že rodiče nemohou plnit povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti nebo také na skutečnosti, ze kterých může jedinec usuzovat, že dítěti by měla být poskytnuta sociálně-právní ochrana. Zákon dále zakotvuje oprávnění jednotlivců oznámit skutečnosti, která nasvědčuje negativnímu jednání osob vůči nezletilým dětem. (Česko, 1999)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce je orientována na výzkumný problém týkající se informovanosti veřejnosti o syndromu CAN. Jak uvádí Chráska (2008, s. 17), pokud otázka, na kterou hledáme v našem výzkumu odpověď, nevyjadřuje vztah mezi proměnnými, znamená to, že nemůžeme vyslovit hypotézy, jedná se tím pádem o popisný výzkumný problém. Neznačená to však, že by byl výzkum bezcenný, jedná se však spíše o pedagogické průzkumy. Gavora (2000, s. 26) definuje popisný výzkumný problém tak, že výzkumník zjišťuje a popisuje situaci či stav. V našem výzkumu tedy zjišťujeme, jaká je informovanost o dané problematice ve společnosti.

Domníváme se, že veřejnost je rozhodujícím prvkem pro odhalování trestných činů na dětech, z toho důvodu jsem vytvořili dotazník doplněný o didaktický test, prostřednictvím kterého se dozvíme, zdali má dostatečné informace, znalosti o této problematice. Jako výzkumný vzorek byli vybráni rodiče studentů sociální pedagogiky 3. ročníku na Univerzitě Tomáše Bati, dále jedinci, kteří nemají dítě studující obor sociální pedagogika. Rodiče studentů sociální pedagogiky byli vybráni z toho důvodu, že se domníváme, že právě oni by měli mít dostatek informací o dané problematice, jelikož jejich dítě studuje pomáhající profesi, kde bývá problematika týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí jednou z hlavních oblastí jejich budoucí profese. Jelikož mezi rodiči a studenty dochází k tzv. mezigeneračnímu učení, myslíme si, že díky této provázanosti s jejich oborem budou mít rodiče podstatné znalosti, informace k tomu, aby byli schopni rozpoznat případ syndromu CAN v jejich okolí. Toto stanovisko o vzájemném působení najdeme například u Stašové (2001, s. 79), která zdůrazňuje působení mladší generace na starší a podle které může být socializační působení rodiny pro starší generace do jisté míry důležitější než pro mladší z důvodů oslabování jejich sociálních vztahů ve společnosti. Jako druhý výzkumný vzorek jsme poté vybrali jedince, jež nemají dítě budoucího sociálního pedagoga, aby byly výsledky více rozmanité, abychom pojali větší množství rozdílných respondentů.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jaká je informovanost veřejnosti o problematice syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Ve výzkumu se

zaměřujeme na hlavní body, které jsou podle našeho názoru důležité při odhalování trestných činů na dětech. K tomuto hlavnímu cíli jsme si dále stanovili dílčí cíle výzkumu.

Dílčí cíle :

1. Zjistit, zdali veřejnost ví, v kterých rodinách dochází nejčastěji k syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.
2. Zjistit, zdali veřejnost ví, které děti bývají nejčastěji týrány.
3. Zjistit, zdali veřejnost ví, které organizace se zabývají prevencí či řešením syndromu CAN.
4. Zjistit, zdali si je veřejnost vědoma ohlašovací povinnosti při podezření na páchaní trestného činu na dítěti.

4.2 Metody výzkumu

Jako výzkumný nástroj byla zvolena metoda dotazníkového šetření, jež byla doplněna o didaktický test, který nám dopomohl k přesnějšímu vyhodnocování znalostí o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Metodu dotazníku jsme zvolili z toho důvodu, jelikož slouží k rychlému získání potřebných informací od dostatečného počtu respondentů. Dotazník byl sestaven tak, aby získaná data byla validní a korespondovala se stanovenými cíli našeho výzkumu. Dotazník obsahoval celkem 22 otázek uzavřených a otevřených. První část otázek v dotazníku se týkala socio-demografických údajů jako je pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání našich respondentů. Následně se otázky zaměřovaly na uvedení do problematiky, zjišťovali jsme, zdali respondenti již někdy slyšeli o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte a pokud ano, tak odkud. Poté byly zahrnuty otázky v rámci tzv. didaktického testu, jednalo se o otázky otevřené a uzavřené. U otázek byly instrukce, které udávaly, zdali má respondent vybrat jednu či více odpovědí. Následně byly všechny správné možnosti obodovány, kdy dotazovaní mohli dosáhnout nejvíce 35 bodů. Dosažené body byly poté převedeny na procenta, kdy podle procenta správně vyřešených úloh v testu byly respondentům uděleny orientační klasifikační stupně podle běžné školní klasifikace. Uzavřené otázky v didaktickém testu byly tvořeny na základě odborné literatury, o kterou se opírá celá teoretická část práce. Poslední otázka dotazníku se zaměřovala na dotaz, zdali

respondenti znají případ týraného, zneužívaného či zanedbávaného dítěte ve svém okolí, kdy jsme chtěli poukázat na fakt, jestli se již s danou situací někdy setkali.

4.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vybrán metodou záměrného výběru, kdy jsem zvolili dva výzkumné vzorky kvůli rozmanitosti dat. Výběrový soubor tvořili rodiče studentů sociální pedagogiky ze 3. ročníku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, druhým výběrovým souborem byli jedinci ze Zlínského kraje, kteří nemají dítě budoucího sociálního pedagoga.

4.4 Realizace výzkumu

Výzkum pomocí dotazníkového šetření byl realizován od 20. února do 23. března roku 2013. Dotazníky doplněné o didaktický test byly rozdány rodičům studentů sociální pedagogiky ve Zlíně prostřednictvím jejich studujících dětí, druhá část dotazníků byla rozdána osobně jedincům ze Zlínského kraje, kteří nemají syna či dceru studující obor sociální pedagogika. Celkem bylo rozdáno 85 dotazníků, z kterých se navrátilo vyplněných 74, které mohly být dále zpracovány a vyhodnoceny.

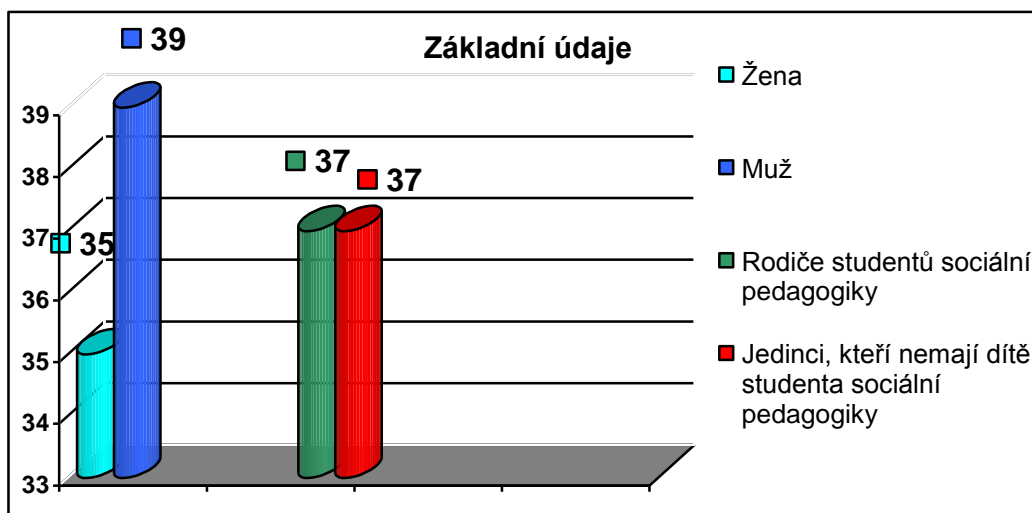
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Následující kapitola seznamuje s výsledky kvantitativního výzkumu, realizovaného prostřednictvím dotazníků doplněných o didaktický test. Data, jež jsme získali pomocí dotazníkového šetření, byla vyhodnocována klasickou čárkovací metodou, která byla následně sečtena a prezentována pro lepší přehlednost pomocí grafů. U otázek, kde byla možnost volby pouze jedné varianty jsme data převedli na procenta. V případě, kde byla možnost výběru více odpovědí jsme data uvedli v konkrétních číslech, aby nedošlo ke zkreslení dat. Dále jsou v této kapitole výsledky didaktického testu převedené na klasifikační stupně z důvodu větší přehlednosti dat.

5.1 Základní informace a demografické údaje respondentů

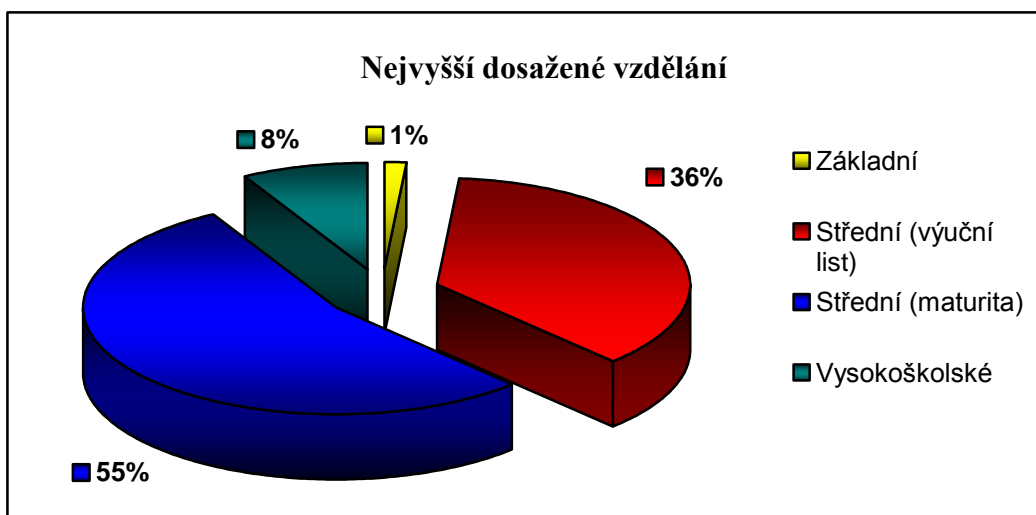
V první části bychom rádi přiblížili základní informace a demografické údaje všech respondentů. Výzkumu se zúčastnilo celkem 35 žen a 39 mužů v rozmezí 28 - 62 let, kdy 37 bylo respondentů z řad rodičů studentů sociální pedagogiky a 37 respondentů, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky. Data zobrazuje následující graf č. 1.

Základní data respondentů (graf č. 1)

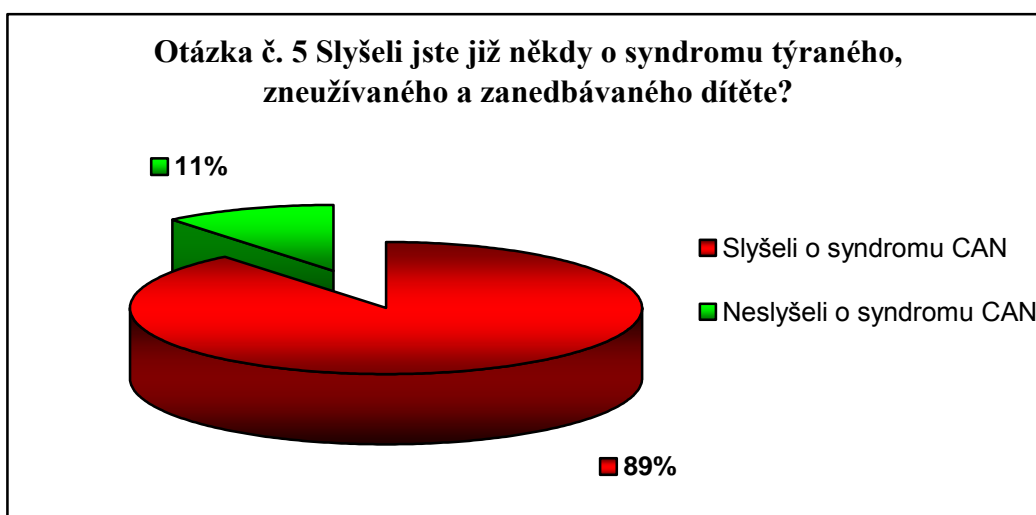
Graf č. 2 znázorňuje dosažené vzdělání respondentů. Základní vzdělání měl pouze 1 respondent, střední školu zakončenou výučním listem dosáhlo 27 respondentů, střední školu s maturitou absolvovalo 40 respondentů a vysokoškolsky vzdělaní respondenti tvořili skupinu 6 jedinců.

Vzdělání respondentů (graf č. 2)

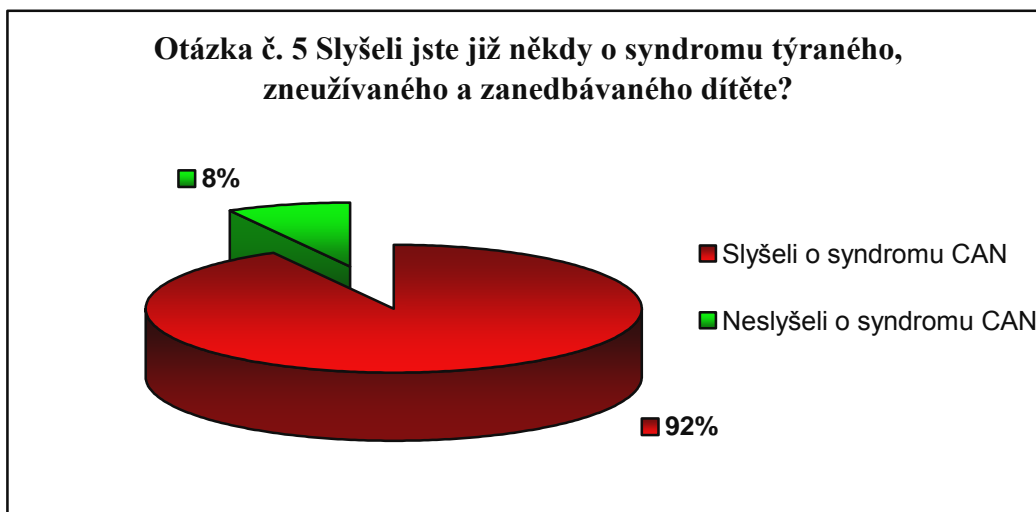

5.2 Interpretace získaných dat

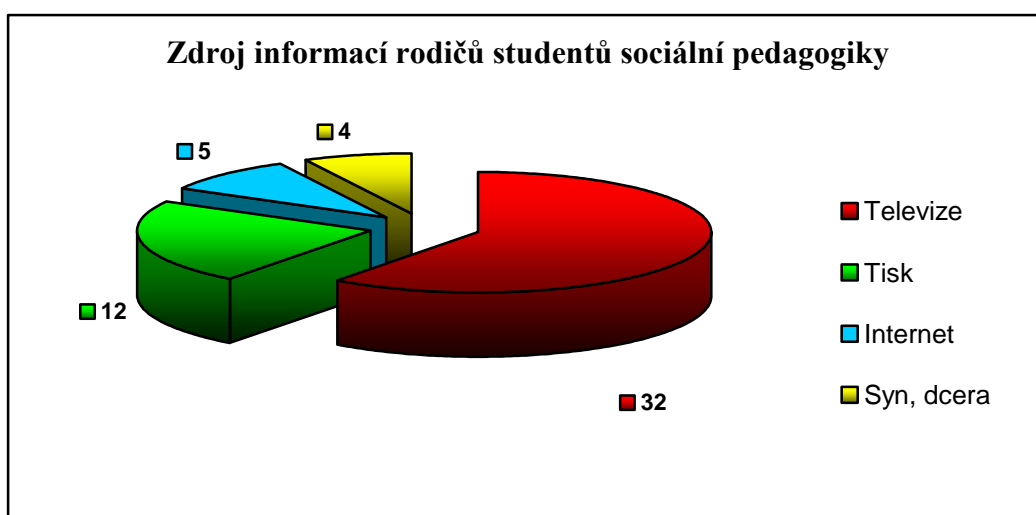
Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 3)

Graf č. 3 uvádí, kolik z dotazovaných rodičů studentů sociální pedagogiky již někdy slyšelo o problematice syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Z výsledků vyplynulo, že o syndromu CAN slyšelo 33 respondentů, 4 respondenti neměli doposud žádnou informaci o dané problematice.

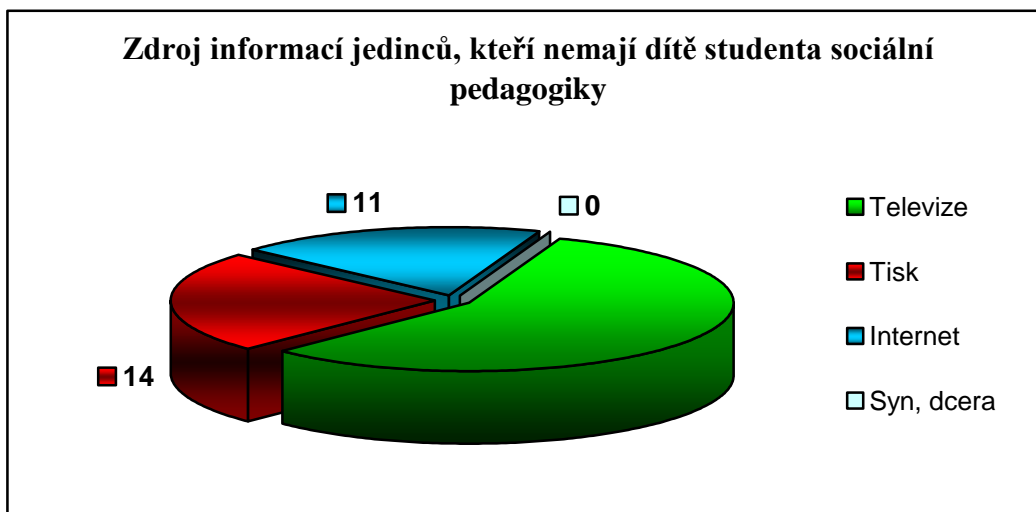
Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 4)

Graf č. 4 popisuje, kolik jedinců z řad dotazovaných, jež nemají dítě budoucího sociálního pedagoga, již slyšelo o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. O syndromu CAN z 37 dotazovaných slyšelo 34 respondentů, pouze 3 respondenti zvolili možnost, že nikdy neslyšeli o dané problematice.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 5)

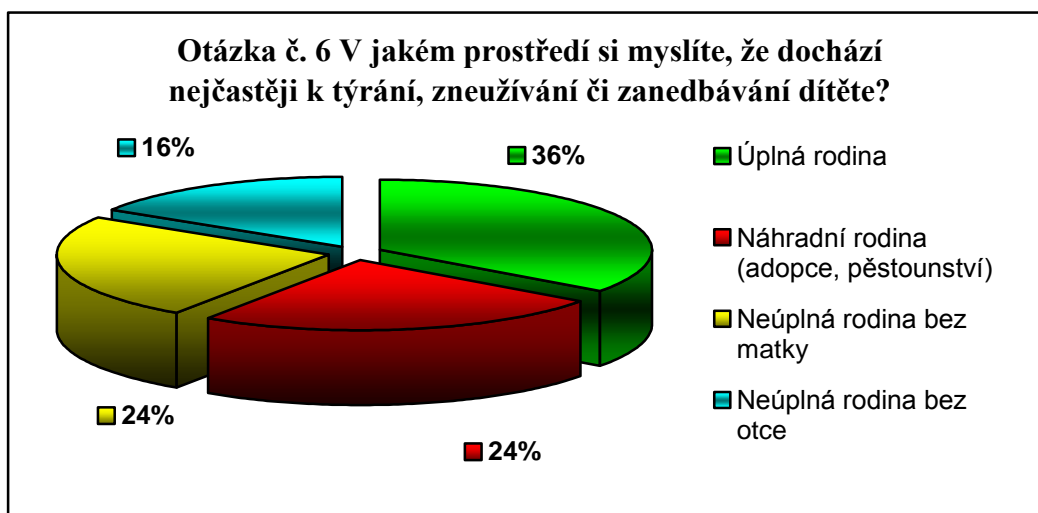
Graf č. 5 navazuje na předchozí otázku, kde respondenti, kteří vybrali možnost, že o syndromu CAN slyšeli, vybírali možnost, odkud se o syndromu CAN dozvěděli. Z řad dotazovaných rodičů studentů sociální pedagogiky měla největší zastoupení televize, kterou označilo 32 respondentů, dále ve 12 případech označili tisk. Pouze v 5 případech se o syndromu CAN respondenti dozvěděli z internetu a ve 4 případech od dcery či syna.

Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 6)

Graf č. 6 znázorňuje, odkud se o syndromu CAN dozvěděli jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky. V tomto případě měla opět největší zastoupení televize, kterou zvolilo 33 dotazovaných, ve 14 případech byla zvolena možnost tisk, v 11 respondenti vybrali možnost internet a možnost dcera či syn nebyla zvolena žádným respondentem.

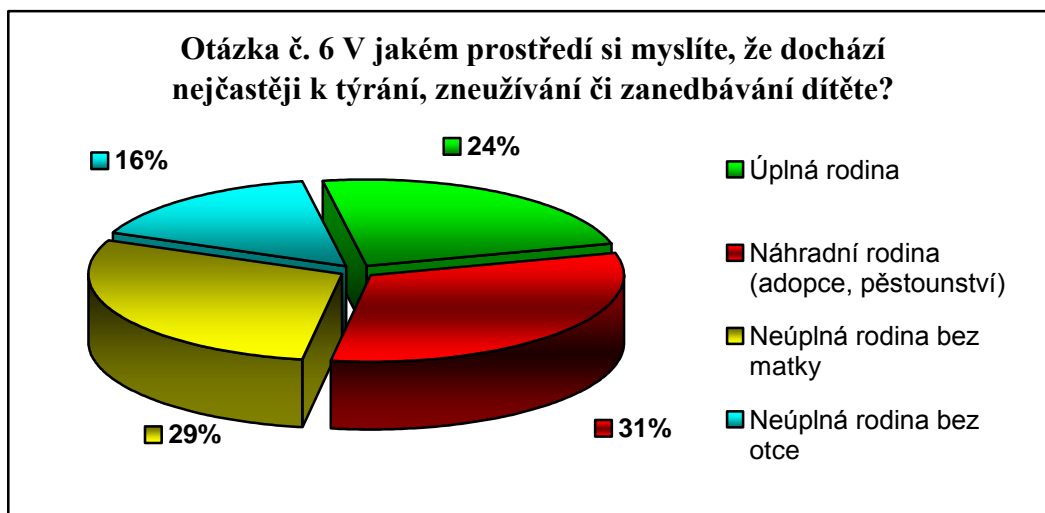
Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 7)

Graf č. 7 znázorňuje, ve kterém prostředí se respondenti z řad rodičů studentů sociální pedagogiky domnívají, že dochází nejčastěji k syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Možnost úplná rodina vybrali ve 13 případech, podobně na tom byla náhradní rodina (adopce, pěstounství), která byla zvolena v 9 případech. Neúplnou rodinu

bez matky poté vybralo také 9 dotazovaných a neúplnou rodinu bez otce vybralo 6 dotazovaných z řad rodičů studentů sociální pedagogiky.

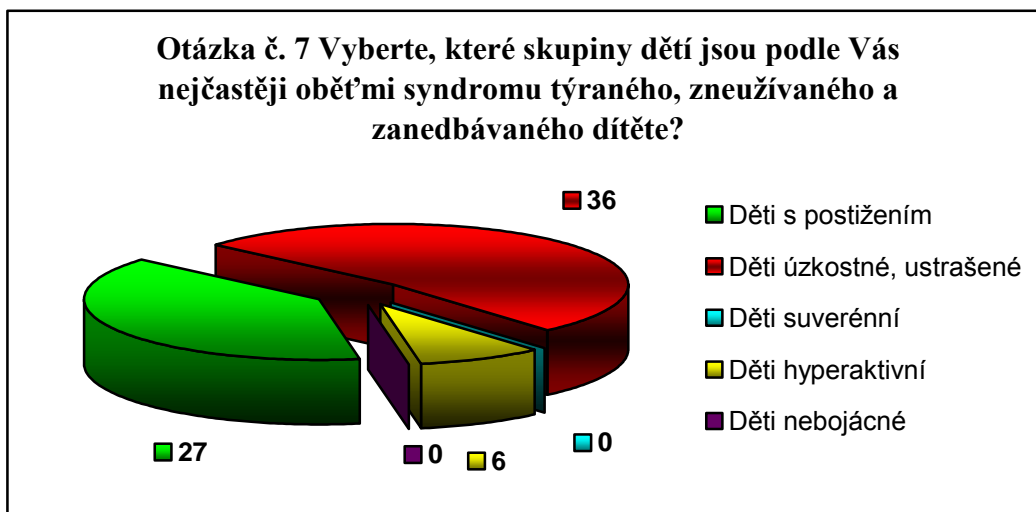
Jedinci jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 8)

Graf č. 8 popisuje, v jakém prostředí se domnívají jedinci, jež nemají dítě budoucího sociálního pedagoga, že dochází nejčastěji k syndromu CAN. Úplnou rodinu zvolilo 9 dotazovaných, náhradní rodina již měla větší zastoupení, byla zvolena 12 respondenty. Možnost neúplnou rodinu bez matky zvolilo 11 dotazovaných a možnost neúplná rodina bez otce byla zvolena v 6 případech.

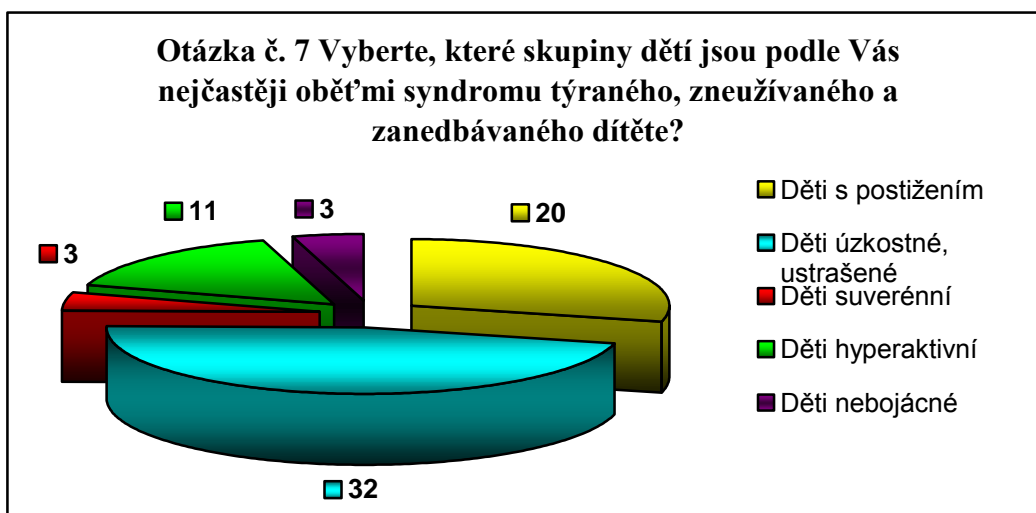
Otázka č. 6 v dotazníku byla stanovena na základě dat, která byla zveřejněna na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky ve statistické ročence. Podle zjištěných dat bylo nejvíce týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí v roce 2010 v úplné rodině, kde bylo zjištěno 2170 případů. Dále bylo zjištěno 2073 dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných v neúplné rodině bez otce. Neúplné rodině bez matky bylo zjištěno 210 případů. V náhradní rodině byla dle dané statistiky uvedeno 130 případů. (MPSV, 2011)

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 9)

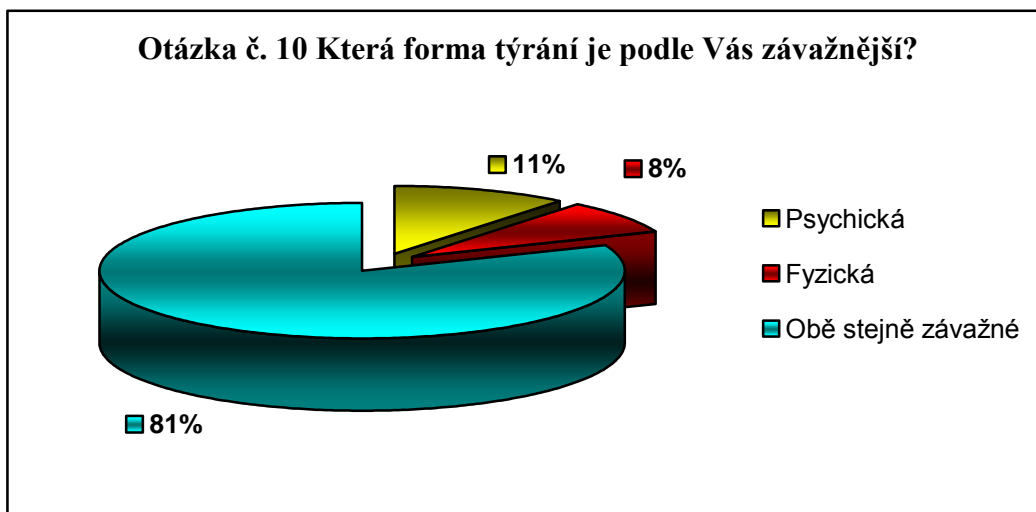
V grafu č. 9 poukazujeme na to, jaké skupiny dětí bývají podle rodičů studentů sociální pedagogiky nejčastěji obětmi syndromu CAN. Respondenti měli možnost v dané otázce vybrat více odpovědí. Děti úzkostné a ustrašené byly vybrány v 36 případech, děti s postižením ve 27 případech. Dále byla možnost dětí hyperaktivních, které byly vybrány v 6 případech, děti suverénní a nebojácné byly nebyly vybrány žádným respondentem.

Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 10)

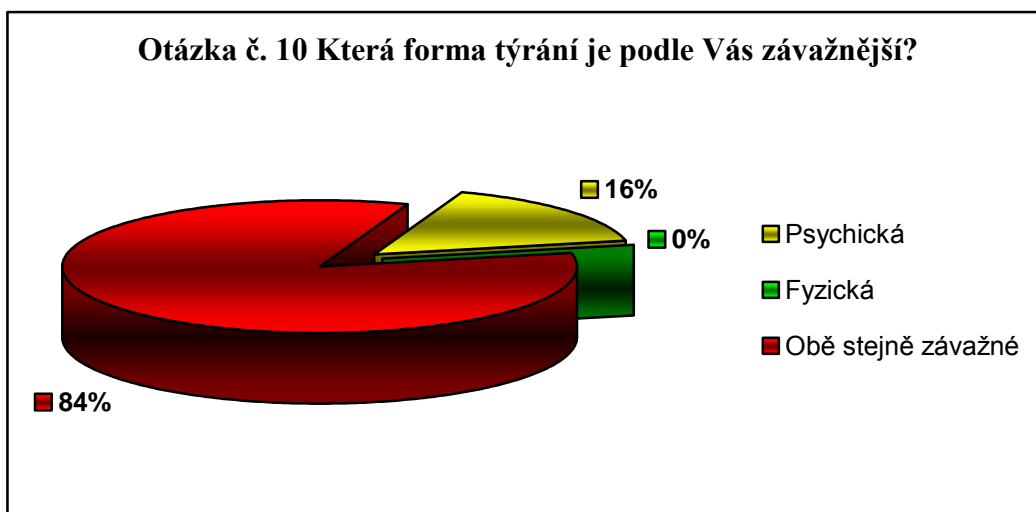
Graf č. 10 znázorňuje, kteří jedinci bývají nejčastěji obětmi syndromu CAN z pohledu respondentů, kteří nemají dítě budoucího sociálního pedagoga. Nejčastěji byla zvolena možnost dětí úzkostné a ustrašené a to ve 32 případech. Následovala možnost dětí s postižením, které zvolilo 20 dotazovaných. V 11 případech vybrali respondenti možnost dětí hyperaktivních a možnost dětí suverénních a dětí nebojácných byla zvolena ve 3 případech.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 11)

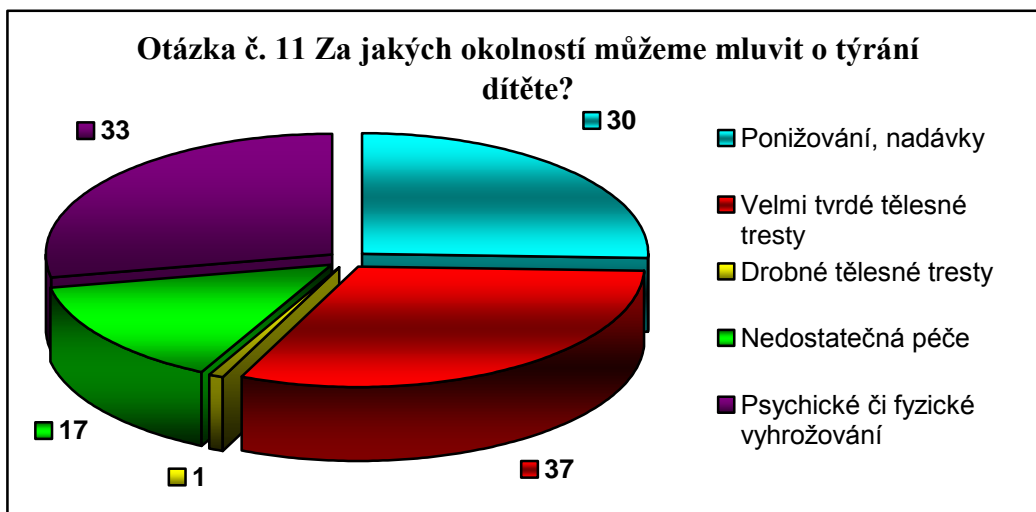
Graf č. 11 ukazuje, která forma týrání je podle respondentů z řad rodičů studentů sociální pedagogiky závažnější. Převážná většina dotazovaných zvolila možnost, že je stejně závažná psychická i fyzická forma, a to v 30 případech. Jako závažnější formu psychickou zvolili pouze 4 dotazovaní a formu fyzickou zvolili 3 respondenti.

Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 12)

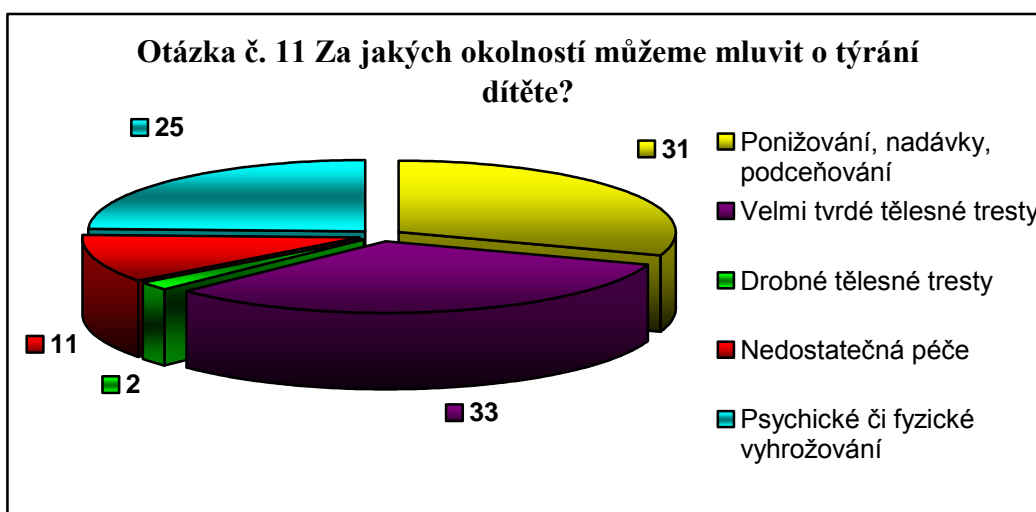
Graf č. 12 znázorňuje, která forma týrání je závažnější podle respondentů z řad jedinců, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky. Opět byla nejčastěji zvolena možnost, že jsou obě stejně závažné, kdy se s tímto názorem ztotožnilo 31 dotazovaných. Následně byla 6 respondenty zvolena možnost psychická. Formu fyzickou jako závažnější ne zvolil žádný dotazovaný.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 13)

V jakých případech můžeme mluvit o týrání dítěte dle rodičů studentů sociální pedagogiky nám znázorňuje graf č. 13. Jednalo se o otázku, kde mohli respondenti vybrat více možností dle svého uvážení. Nejčastěji byla zvolena možnost velmi tvrdé tělesné tresty, tuto možnost zvolilo všech 37 dotazovaných. Následovala možnost psychické či fyzické vyhrožování, kterou zvolilo 33 respondentů. Varianta ponižování, nadávky a podceňování byla zvolena ve 30 případech. Nedostatečná péče spadá do týrání dítěte pouze podle 17 dotazovaných. Možnost drobné tělesné tresty byla zvolena jedním respondentem.

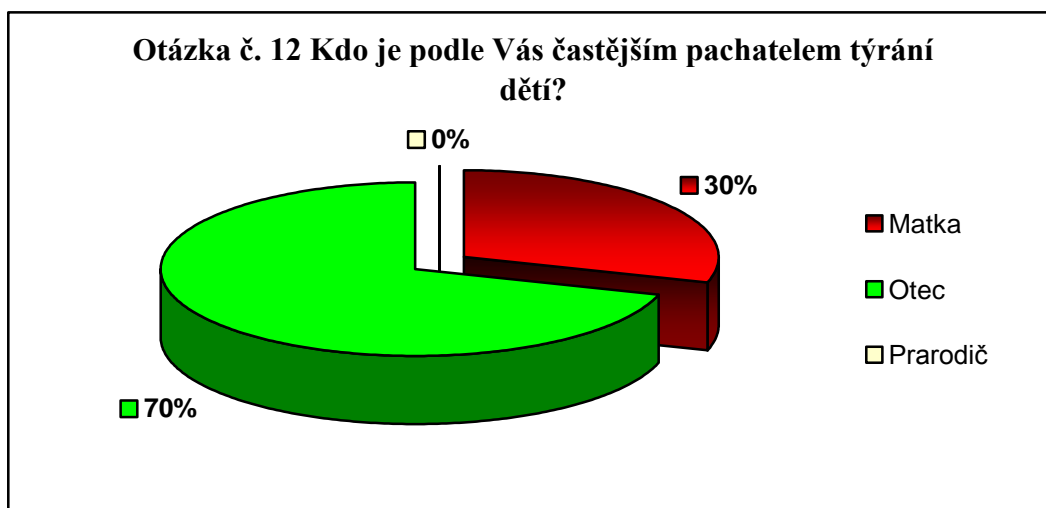
Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 14)

Graf č. 14 ukazuje, co patří do týrání podle respondentů z řad jedinců, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky. Opět byla nejčastěji zvolena možnost velmi tvrdé tresty

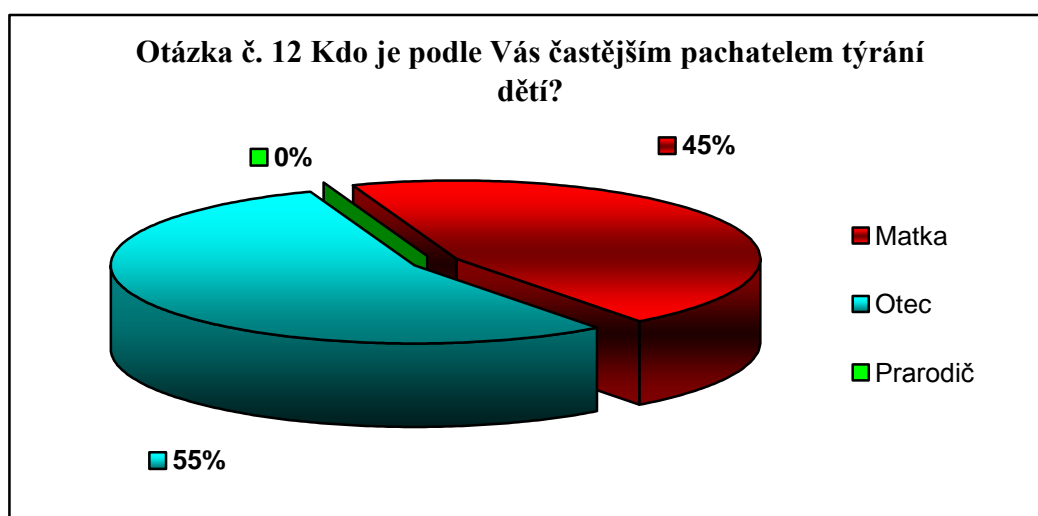
a to ve 33 případech. Na druhém místě zvolili respondenti možnost ponižování, nadávky a podceňování a to ve 31 případech. Psychické či fyzické vyhrožování vybralo 25 respondentů, nedostatečnou péči 11 z dotazovaných. Drobné tělesné tresty byly zvoleny dvěma respondenty.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 15)

Graf č. 15 nám ukazuje, kdo je podle dotazovaných častějším pachatelem týrání dětí. Otec byl zvolen v 26 případech, matka v 11 případech. Možnost prarodič nebyla zvolena ani jedním respondentem ze strany rodičů studentů sociální pedagogiky.

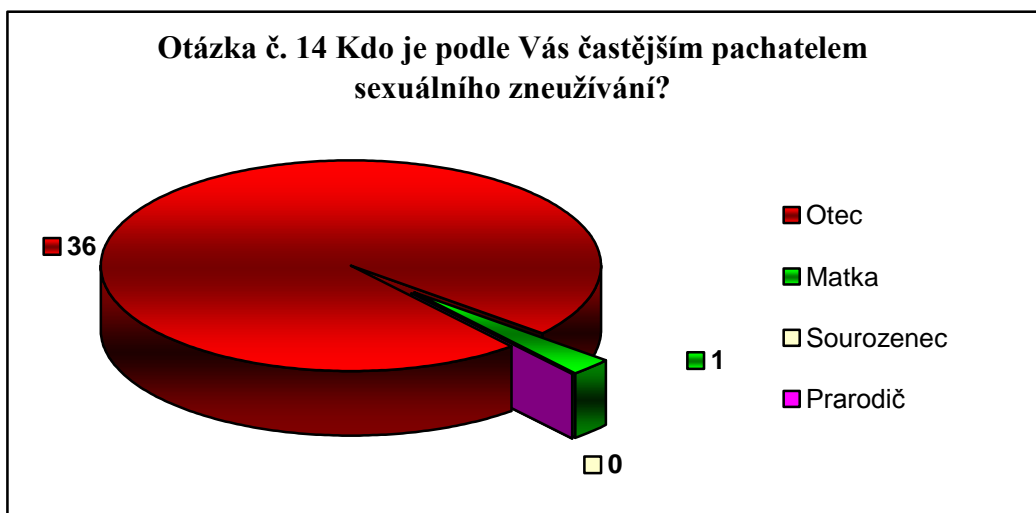
Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 16)

Graf č. 16 znázorňuje, kdo je častějším pachatelem týrání dětí dle jedinců, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky. I když měli respondenti vybrat jednu možnost,

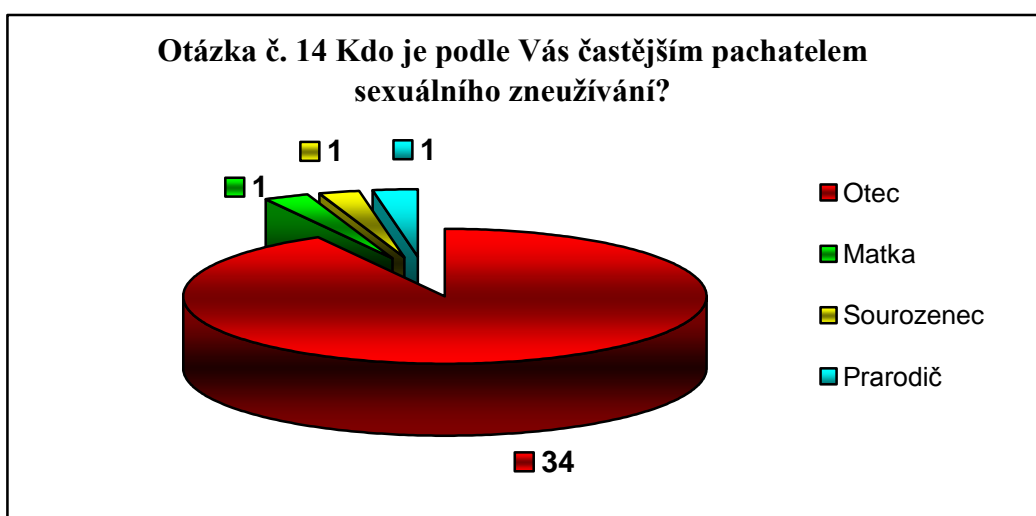
stalo se, že část dotazovaných zvolila matku i otce zároveň. V celkovém součtu tedy vyšlo, že matku zvolilo 19 respondentů, možnost otce 23 respondentů. Varianta prarodič nebyla zvolena žádným z dotazovaných.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 17)

Graf č. 17 znázorňuje, kdo je podle rodičů studentů sociální pedagogiky častějším pachatelem sexuálního zneužívání. Ze 37 dotazovaných odpovědělo 36 respondentů, že otec, pouze 1 respondent zvolil možnost matka. Možnost sourozenec a prarodič nebyla zvolena žádným respondentem.

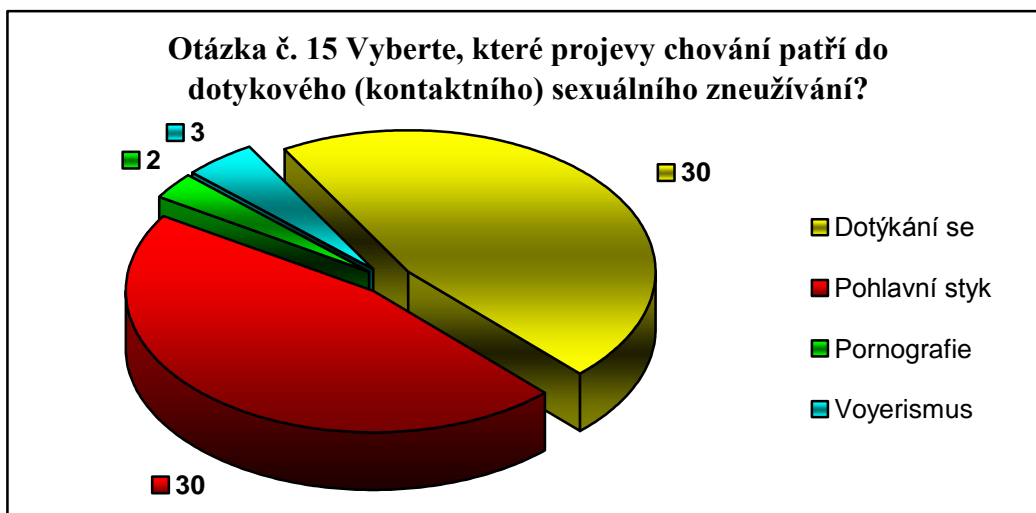
Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 18)

Graf č. 18 popisuje, kdo je častějším pachatelem sexuálního zneužívání z pohledu jedinců, kteří nemají dítě studujícího sociální pedagogiku. Opět byla nejčastěji zvolena

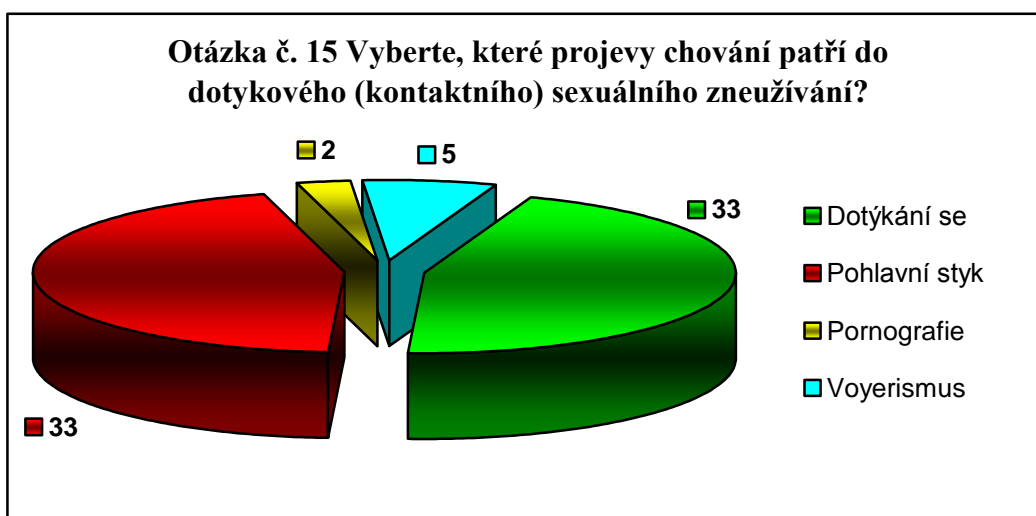
možnost otec a to v 34 případech, další možnosti jako matka, sourozenec či prarodič byly poté zvoleny jedním respondentem.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 19)

Graf. č 19 poukazuje na to, co podle dotazovaných rodičů studentů sociální pedagogiky můžeme zařadit do dotykového sexuálního zneužívání. Opět měli respondenti možnost vybrat více odpovědí. Možnost dotýkání se dítěte byla zvolena v 30 případech stejně jako možnost pohlavní styk, pornografie byla zvolena 2 respondenty a možnost voyerismus byla zvolena 3 respondenty.

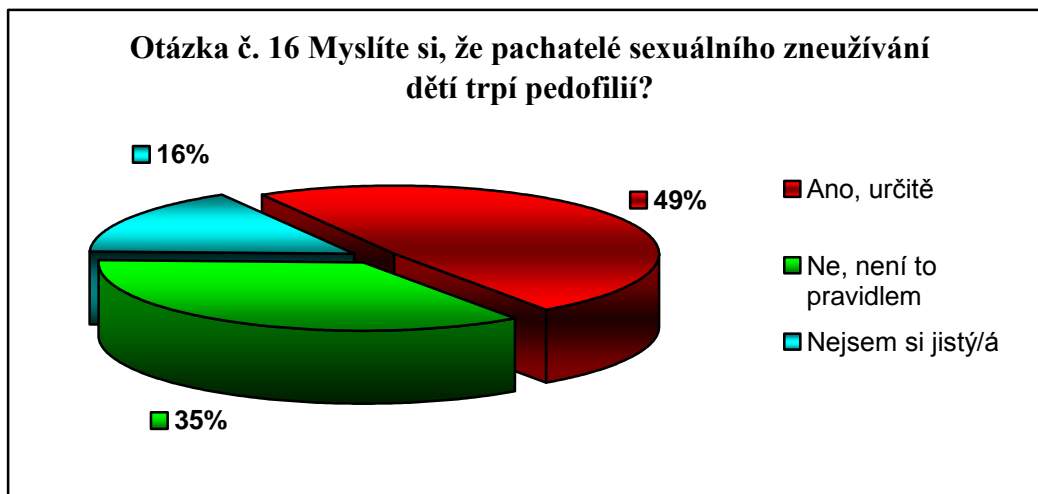
Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 20)

Které projevy chování patří do dotykového sexuálního zneužívání podle jedinců, kteří nemají dítě studentem sociální pedagogiky znázorňuje graf č. 20. Stejně jako u rodičů

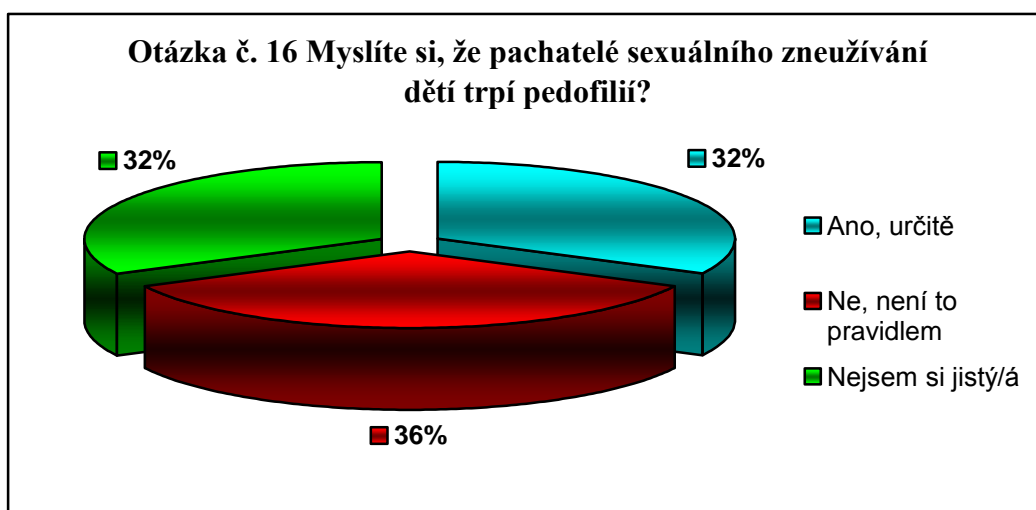
studentů sociální pedagogiky byli správně nejčastěji voleny možnosti dotýkání se dítěte, mazlení a pohlavní styk. Obě varianty zvolilo 33 dotazovaných. Možnost voyerismus zvolilo 5 respondentů a variantu pornografie vybrali pouze 2 jedinci.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 21)

Graf č. 21 znázorňuje, zdali se respondenti domnívají, že pachatel sexuálního zneužívání trpí pedofilií. Možnost ano, určitě, zvolilo 18 respondentů, možnost není to pravidlem zvolilo 13 respondentů, zbylých 6 dotazovaných z řad rodičů studentů sociální pedagogiky zvolilo možnost nejsem si jistý/á.

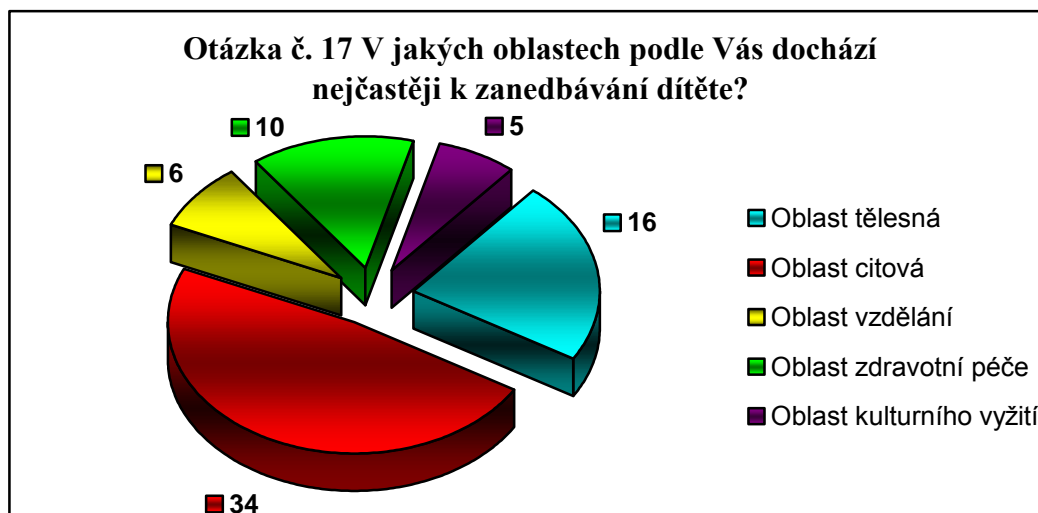
Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 22)

Graf č. 22 ukazuje, zdali se jedinci, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky domnívají, že pachatelé sexuálního zneužívání trpí vždy pedofilií. Odpovědi měli velmi podobné zastoupení, 12 respondentů se domnívá, že pachatel určitě trpí pedofilií, 13

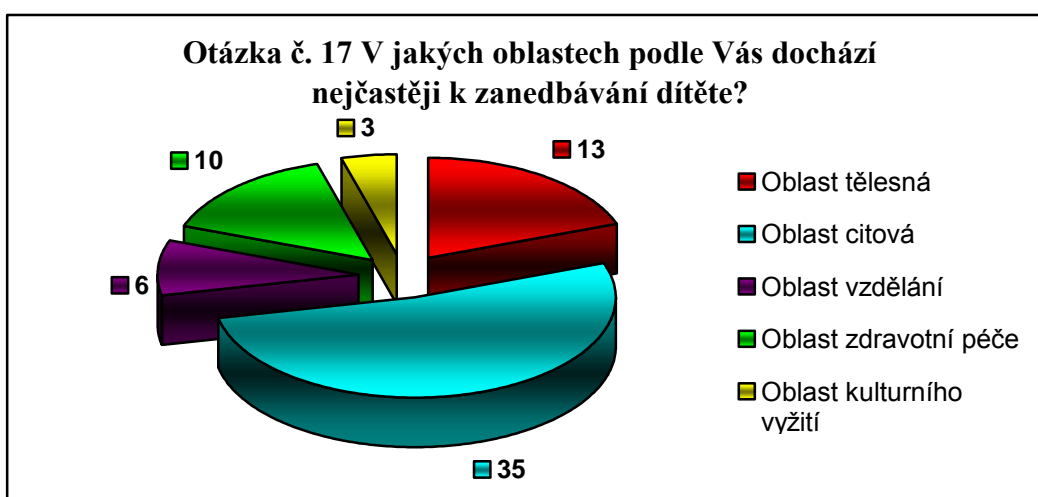
dotazovaných si myslí, že to nemusí být vždy pravidlem a 12 jedinců zvolilo možnost, že si nejsou jisti.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 23)

Graf č. 23 znázorňuje, v jakých oblastech podle rodičů studentů sociální pedagogiky dochází nejčastěji k zanedbávání dítěte. Nejčastěji byla zvolena možnost citové zanedbávání, byla vybrána 34 respondenty. Následovala oblast tělesná, kterou zvolilo 16 respondentů, poté v 10 případech byla zvolena možnost oblast zdravotní péče a pouze v 6 případech vybrali respondenti oblast vzdělání a v 5 případech oblast kulturního vyžití.

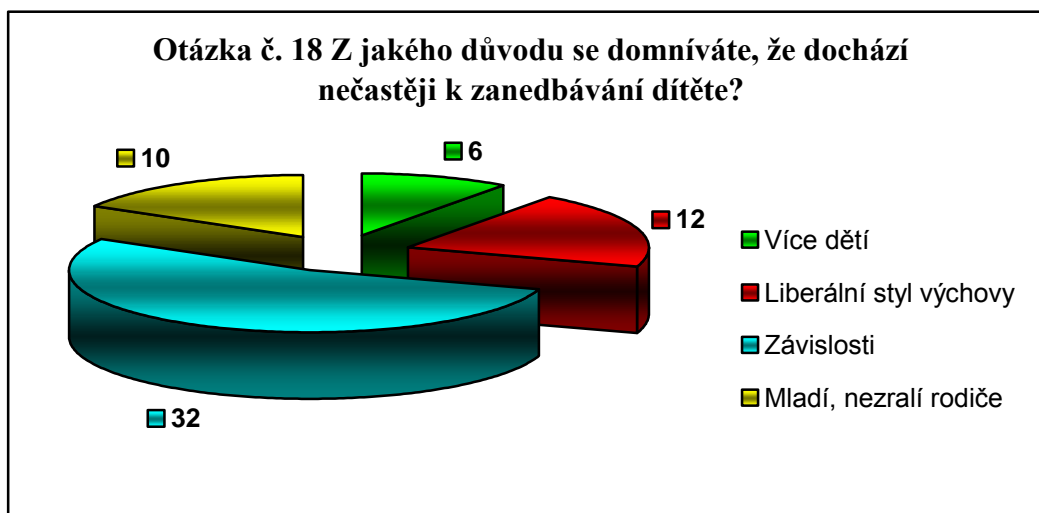
Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 24)

Graf č. 24 popisuje, v kterých oblastech dochází nejčastěji k zanedbávání dítěte podle jedinců, kteří nemají dítě studující sociální pedagogiku. Taktéž byla zvolena nejčastěji možnost citové zanedbávání, a to v 35 případech. Následovala oblast tělesná,

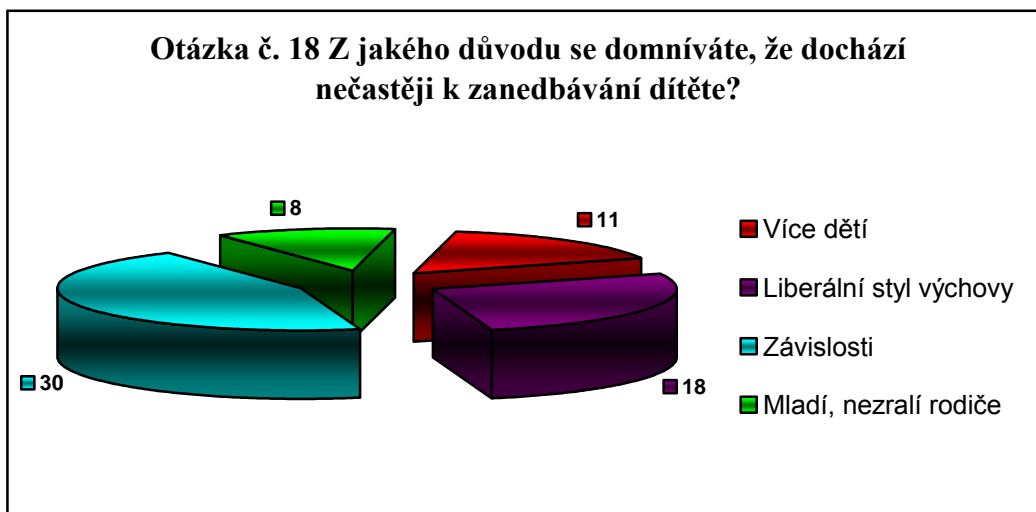
kteřou zvolilo 13 dotazovaných. Oblast zdravotní péče vybralo 10 respondentů, následovala oblast vzdělání, kterou zvolilo 6 jedinců. Oblast kulturního vyžití zvolili pouze 3 dotazovaní.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 25)

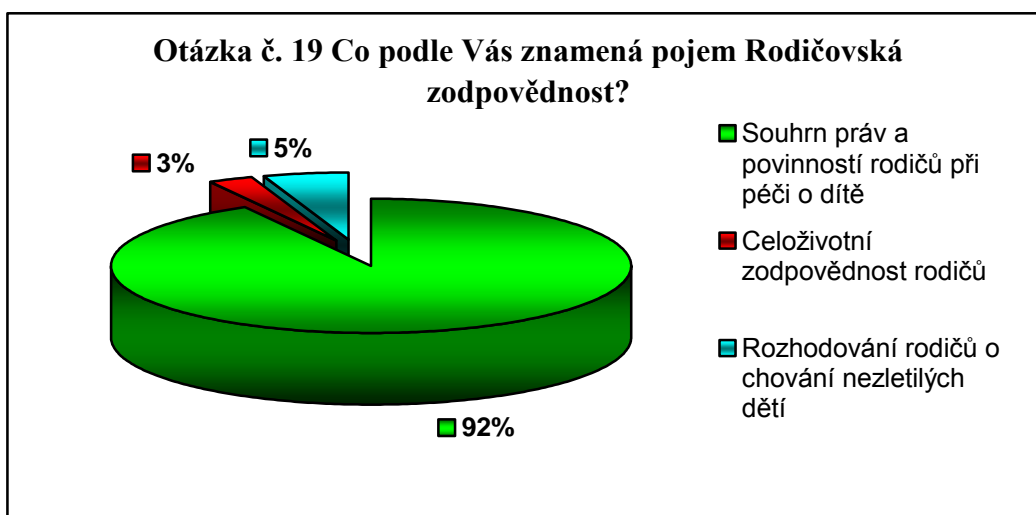
Graf č. 25 ukazuje, z jakého důvodu podle rodičů studentů sociální pedagogiky dochází k zanedbávání dítěte. V dané otázce mohli dotazovaní zvolit více možností. Nejčastěji byla volena možnost závislost na alkoholu či drogách, kdy byla zvolena 32 respondenty, dále následoval liberální styl výchovy, který byl zvolen ve 12 případech. V 10 případech zvolili respondenti možnost, že se jedná o důvod nezralých rodičů, tuto variantu zvolilo 10 dotazovaných. Nejméně byla zastoupena možnost, že mají rodiče více dětí, tuto možnost zvolilo 6 respondentů.

Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 26)

Graf č. 26 popisuje, z jakého důvodu podle jedinců, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky dochází nečastěji k zanedbávání dítěte. Opět byla nejčastěji volena možnost závislost na alkoholu či drogách, a to v 30 případech. 18 respondentů se poté domnívá, že na zanedbávání dítěte může mít vliv liberální styl výchovy rodičů. Možnost, že mají pachatelé větší počet dětí zvolilo 11 dotazovaných, a že důvodem může být nízký věk a nezralost rodičů zvolilo 8 respondentů.

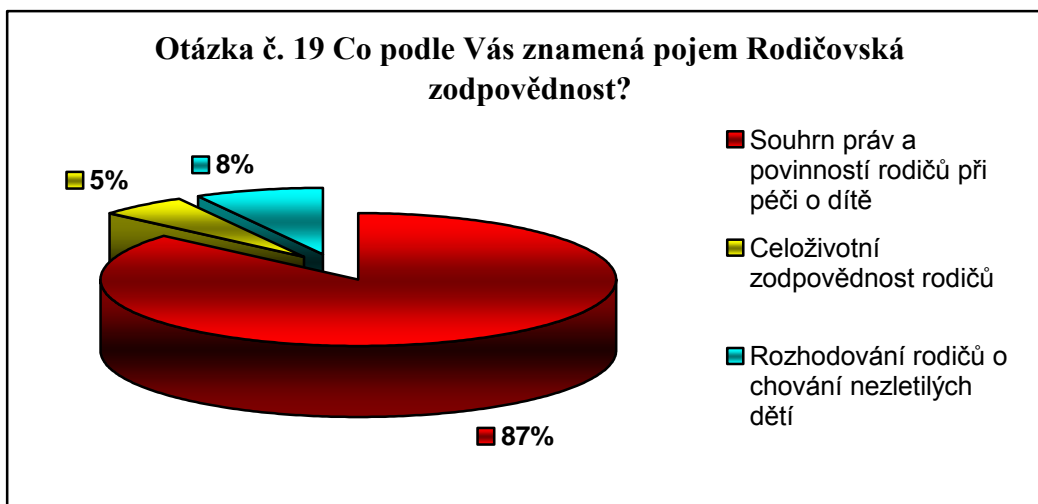
Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 27)

Graf č. 27 poukazuje na fakt, zdali rodiče studentů vědí, co znamená pojem „rodičovská zodpovědnost“, která je definována zákonem 94/1963 Sb. o rodině. Z 37 dotazovaných zodpovědělo 33 správně, že se jedná o souhrn práv a povinností rodičů při péči o osobu dítěte, 2 respondenti zvolili možnost, že se jedná o rozhodování rodičů o

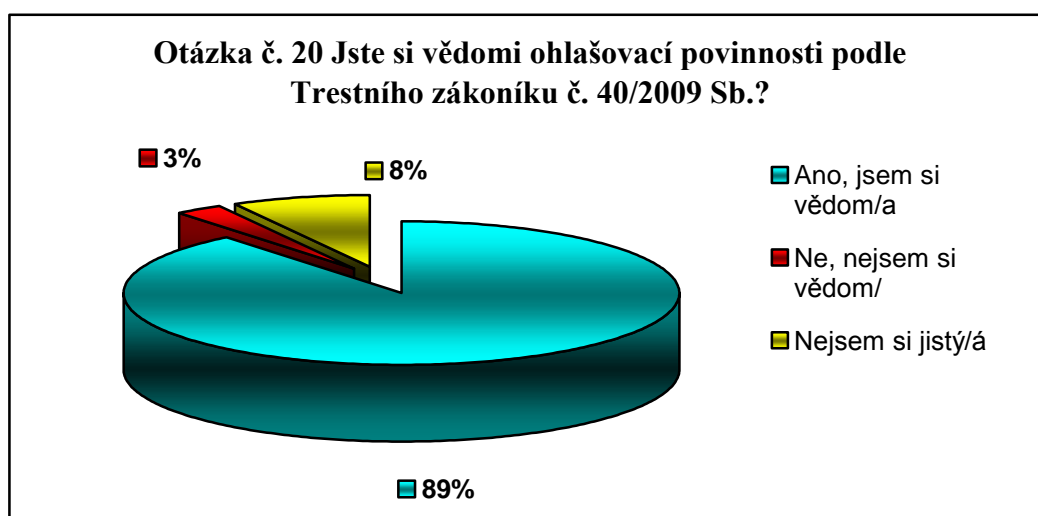
chování a jednání nezletilých dětí, pouze 1 dotazovaný se domnívá, že se jedná o celoživotní zodpovědnost rodičů za činy svých dětí.

Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 28)

Zda-li vědí jedinci, jež nemají dítě studenta sociální pedagogiky, co znamená pojem rodičovská zodpovědnost, znázorňuje graf č. 28. Správně odpovědělo 32 dotazovaných, že se jedná o souhrn práv a povinností rodičů při péči o osobu dítěte. Podle 2 respondentů se jedná o celoživotní zodpovědnost rodičů za činy svých dětí a 3 jedinci se domnívají, že se jedná o rozhodování rodičů o chování a jednání nezletilých dětí.

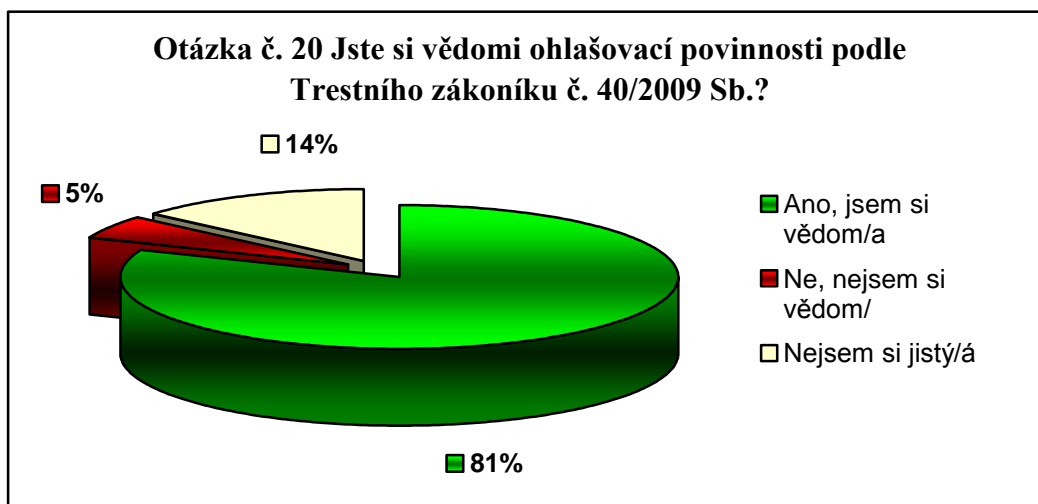
Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 29)

Graf č. 29 znázorňuje, zdali si jsou rodiče studentů sociální pedagogiky vědomi ohlašovací povinnosti definované Trestním zákoníkem v případě, zjistí-li, že v jejich okolí dochází

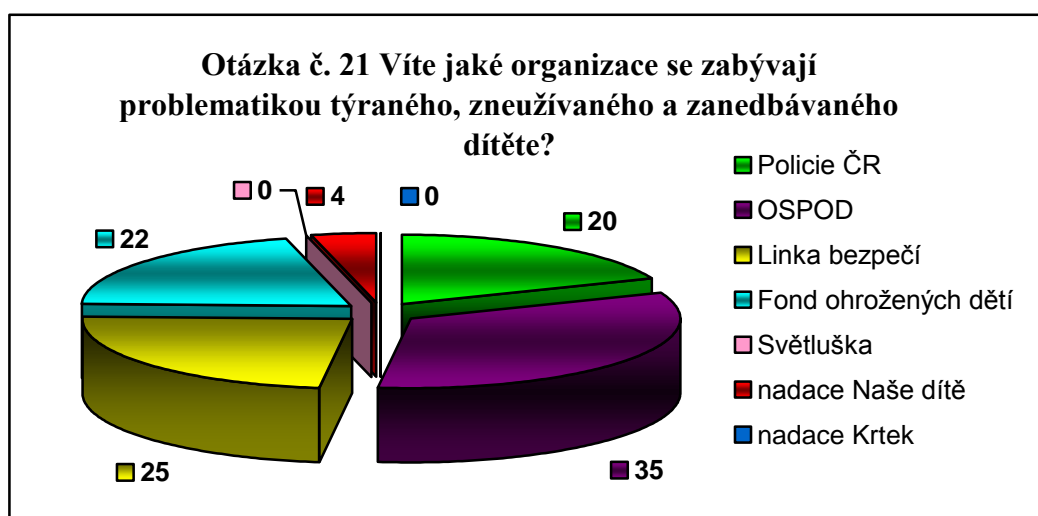
k týrání, zanedbávání či zneužívání dítěte. Z výsledků vyplynulo, že této povinnosti si je vědomých 33 respondentů, 3 zvolili možnost že si nejsou jisti a 1 respondent zvolil možnost, že si ohlašovací povinnosti vědomý není.

Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 30)

Graf č. 30 ukazuje, zdali si jsou jedinci, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky vědomi ohlašovací povinnosti v případě, zjistí-li, že v jejich okolí dochází k trestnému činu páchanému na dítěti. Pouze 30 dotazovaných o této povinnosti ví, 2 respondenti vybrali možnost, že si nejsou vědomi a 5 jedinců napsalo, že si nejsou jistí.

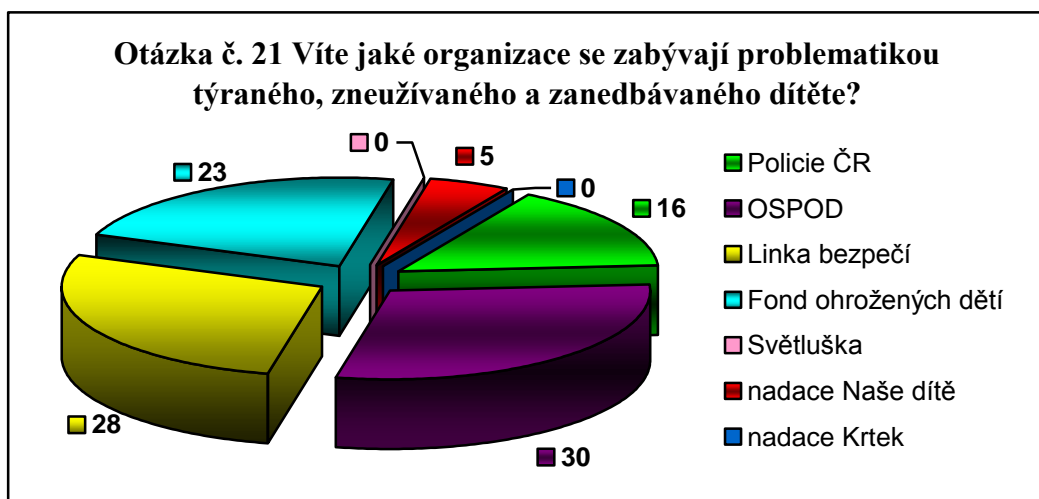
Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 31)

Graf č. 31 ukazuje, které organizace se podle rodičů studentů sociální pedagogiky zabývají problematikou syndromu CAN. Je zajímavé, že Policie České republiky byla

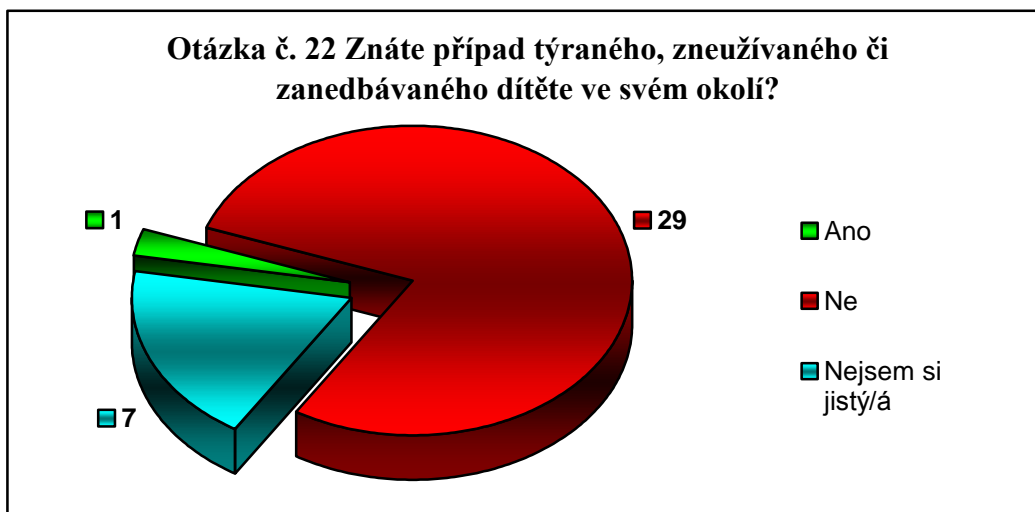
zvolena pouze v 20 případech, největší zastoupení měla možnost Orgán sociálně-právní ochrany dětí, kterou zvolilo 35 respondentů. Linka bezpečí byla zvolena 25 respondenty, Fond ohrožených dětí 22 respondenty. 4 dotazovaní zvolili nadaci Naše dítě, nesprávnou možnost nadace Krtek a Světluška nevybral žádný z dotazovaných.

Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 32)

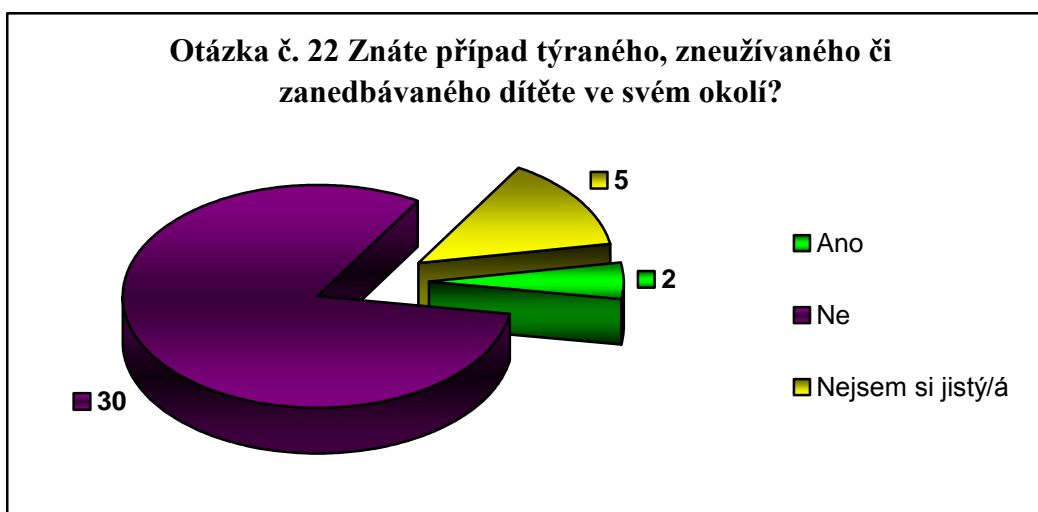
Graf č. 32 znázorňuje, které organizace se zabývají problematikou syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte podle jedinců, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky. Největší zastoupení měl opět Orgán sociálně-právní ochrany dětí, tuto možnost zvolilo 30 dotazovaných. Linku bezpečí zvolilo celkem 28 jedinců, Fond ohrožených dětí vybralo 23 respondentů. Policie České republiky byla zvolena pouze v 16 případech. Nadaci Naše dítě vybralo 5 dotazovaných, Světlušku a nadaci Krtek nezvolil žádný respondent.

Rodiče studentů sociální pedagogiky (graf č. 33)

Graf č. 33 znázorňuje, kolik z dotazovaných rodičů studentů sociální pedagogiky se již někdy setkalo s případem týraného, zneužívaného či zanedbávaného dítěte. Z 37 dotazovaných zodpovědělo 29, že případ syndromu CAN ve svém okolí neznají, 7 zvolilo možnost, že se nejsou jistí, pouze jeden respondent zná případ týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Zmíněný dotazovaný dále napsal, že se jednalo o případ zanedbávaného dítěte.

Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 34)

Jestli znají jedinci, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky případ týraného, zneužívaného či zanedbávaného dítěte ve svém okolí, znázorňuje graf č. 34. Celkem 30 respondentů zodpovědělo, že nezná žádný případ syndromu CAN ve svém okolí. Odpověď

nejsem si jistý/á zvolilo 5 jedinců, 2 jedinci napsali, že znají či znali případ syndromu CAN ve svém okolí. Jedna z respondentek, která zná případ ve svém okolí popsala, že se jednalo o případ před 20 lety, kdy byla svědkem týrání dítěte. Druhá respondentka napsala, že je zástupkyní ředitele v dětském domově se školou, kde se setkala s dítětem, které rodiče pálili a škrtili. Dítě bylo poté odebráno a umístěno do pěstounské péče, kde bylo pěstouny opět týráno.

Otázky č. 8, 9, 13, kdy měli respondenti popsat třemi slovy, co si představují pod pojmy psychické týrání, fyzické týrání a sexuální zneužívání byly do dotazníku zařazeny z toho důvodu, aby si dotazovaní před částí dotazníku, která se dané problematice věnovala ujasnili, co si pod daným pojmem dovedou představit. 10% z celkového počtu dotazovaných ovšem neodpovědělo na otázku týkající se sexuálního zneužívání vůbec nebo napsali do kolonky „nevím“.

5.3 Vyhodnocení didaktického testu

Respondentům by rozdán dotazník, který měl charakter didaktického testu. Otázky byly tvořeny na základě teoretických východisek, z kterých se skládala teoretická část práce. Otázky byly nejčastěji zpracovány dle autorů Milfait (2008), Vágnerová (2004), Špeciánová (2003), dále podle statistik z roku 2010 zveřejněných na portále MPSV. Také jsme jako zdroj pro otázky použili zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

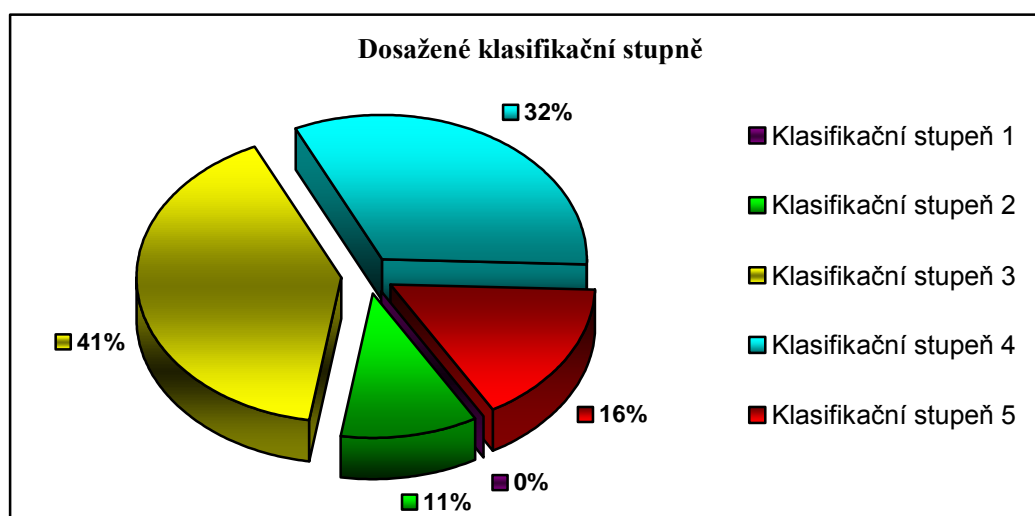
Při vyhodnocování jsme každou správnou odpověď obodovali jedním bodem, body byly u jednotlivců následně sečteny. Nejvyšší možný počet bodů, kterého mohli respondenti dosáhnout byl 35. Za nesprávnou odpověď se body neodečítaly. Po sečtení bodů byly výsledky spočítány na procenta, ty byly následně převedeny na orientační klasifikační stupně podle běžné školní klasifikace. (Chráška, 1999, s. 77)

Struktura otázek je k nahlédnutí v příloze, kde jsme správné odpovědi pro lepší přehled vyznačili kurzívou.

Tabulka 1 Klasifikace podle procent správně vyřešených úloh

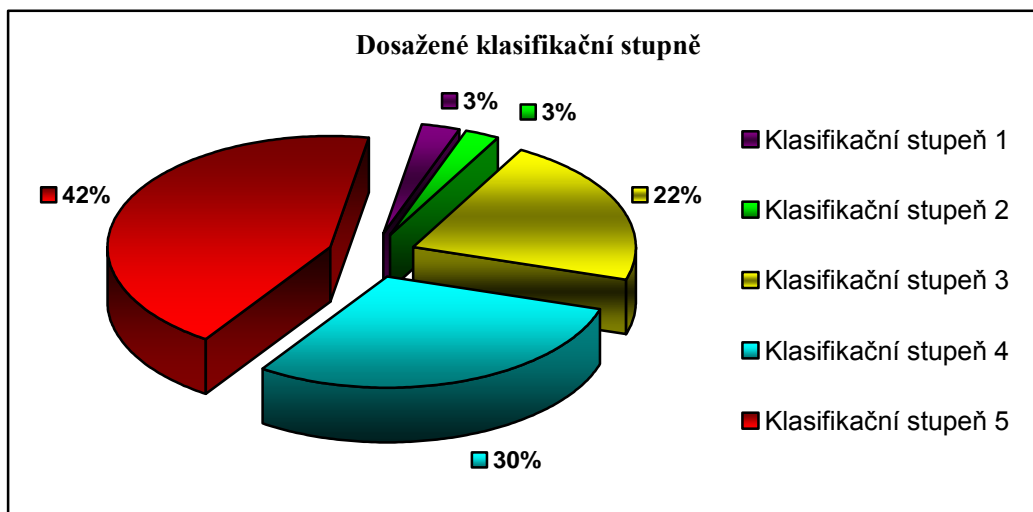
<i>Procento správně vyřešených úloh v testu</i>			
<i>Klasifikace běžná</i>	<i>Klasifikace přísná</i>	<i>Klasifikace velmi přísná</i>	<i>Klasifikační stupeň</i>
91 - 100	96-100	95-100	1
81 - 90	88-95	90-94	2
71 - 80	82-87	85-89	3
61 - 70	70-81	80-84	4
0 - 60	0-69	0-79	5

Výsledky rodičů studentů sociální pedagogiky (graf č. 35)

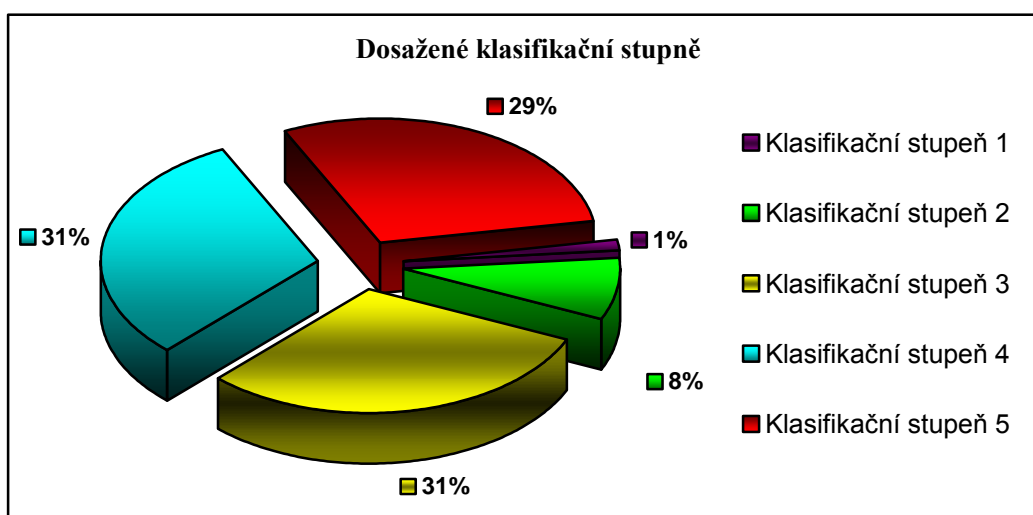
Graf č. 35 znázorňuje, jakých klasifikačních stupňů dosáhli respondenti, kteří mají dítě studenta sociální pedagogiky. Klasifikačního stupně 1 nedosáhl žádný jedinec. Stupně 2 dosáhli celkem 4 jedinci, stupně 3 dosáhlo celkem 15 dotazovaných. Podobně na tom byl stupeň 4, kterého dosáhlo 12 jedinců. Klasifikační stupeň 5 získalo z celkového počtu 6 dotazovaných.

Výsledky jedinců, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky (graf č. 36)

Graf č. 36 ukazuje, jakých výsledků dosáhli jedinci, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky. Klasifikační stupeň 1 získal z řad dotazovaných 1 respondent. Stupeň 2 získal také jeden respondent. Následoval klasifikační stupeň 3, na který po vyhodnocení výsledků dosáhlo 8 jedinců, podobně to bylo s klasifikačním stupeň 4, který získalo 11 respondentů. Nejvyšší počet zastoupení měl v dané skupině klasifikační stupeň 5, kterého dosáhlo celkem 16 jedinců z celkového počtu 37.

Celkové výsledky dotazovaných (graf č. 37)

Graf č. 37 popisuje, jakých klasifikačních stupňů dosáhli všichni respondenti dohromady. Ohodnocení stupněm 1 dosáhl pouze 1 respondent z celkového počtu 74 dotazovaných. Klasifikační stupeň 2 získalo 6 dotazovaných. Stupně 3 a 4 dosáhl stejný

počet jedinců, tyto stupně získalo celkem 23 respondentů. Stupeň 5 získal podobný počet respondentů, celkem test „nezvládlo“ 22 dotazovaných.

6 SHRNU TÍ VÝZKUMU

V empirické části bakalářské práce jsme zjišťovali, jaká je informovanost veřejnosti o problematice syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Prostřednictvím stanovených dílčích cílů jsme se zaměřovali na zjištění, zdali má veřejnost znalosti týkající se nejčastějších obětí syndromu CAN, zdali jedinci ví, v kterých rodinách dochází nejčastěji k těmto trestným činům. Také jsme se zaměřovali na organizace, které se zabývají řešením či prevencí syndromu CAN a důležitým dílčím cílem pro nás bylo vědomí ohlašovací povinnosti.

Míru vědomostí veřejnosti o dané problematice jsme si ověřili pomocí didaktického testu, z kterého následně vyplynulo, že pouze o 10% jedinců můžeme říci, že jsou jejich vědomosti o syndromu CAN výborné či chvalitebné. Tito respondenti dosáhli klasifikačního stupně 1 a 2. Z celkového počtu dotazovaných průměrného výsledku dosáhlo 30% jedinců, tito respondenti získali klasifikační stupeň 3. Zbýlých 60% jedinců bylo ohodnoceno dle klasifikační škály stupněm 4 a 5.

Jako jeden z dílčích cílů jsme si stanovili zjistit, zdali veřejnost ví, v kterých rodinách dochází nejčastěji k syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Z celkového počtu 74 respondentů odpovědělo správně 30% dotazovaných, kteří vybrali jako možnost úplnou rodinu. Dotazovaných z řad rodičů studentů sociální pedagogiky zvolilo tuto možnost 36% respondentů, z řad jedinců, kteří nemají dítě studenta sociální pedagogiky se k této možnosti přiklonilo 24% jedinců.

Dalším dílčím cílem bylo zjistit, jaké skupiny dětí bývají dle veřejnosti nejčastěji obětí syndromu CAN. Podle Vágnerové (2004, s. 594) se nejčastěji jedná o děti s postižením, děti úzkostné, ustrašené a o děti hyperaktivní. Z celkového počtu 74 dotazovaných správně vybralo možnost úzkostné a ustrašené děti celkem 91% jedinců. Děti s postižením zvolilo 63% respondentů a děti hyperaktivní pouze 15% všech jedinců.

Jedním z našich dílčích cílů bylo také zjistit, jestli veřejnost zná organizace, které se zabývají prevencí či řešením syndromu CAN, aby v případě podezření na trestný čin páchaný na dítěti rodinou věděli na koho se mohou obrátit. Z našeho pohledu je velmi zajímavé, že možnost Policie České republiky zvolilo z celkového počtu dotazovaných jen 49% jedinců. Nejčastěji byla volena správná možnost Orgán sociálně-právní ochrany dětí, kterou zvolilo 88% respondentů, druhou nejčastější volbou byla Linka bezpečí, kterou

zvolilo 72% dotazovaných. Fond ohrožených dětí byl zvolen v 61% a nadace Naše dítě pouze 16% respondentů.

Posledním, pro nás nejdůležitějším dílčím cílem bylo zjistit, zdali si je veřejnost vědoma ohlašovací povinnosti v případě podezření na páchaní trestného činu na dítěti. Z celkového počtu dotazovaných si je ohlašovací povinnosti vědomo „pouze“ 85% respondentů. Možnost, že si nejsou vědomi zvolily 4% jedinců a variantu, že si nejsou jistí zvolilo 11% dotazovaných. Důležité je říci, že respondenti z řad rodičů studentů sociální pedagogiky si jsou vědomi ohlašovací povinnosti v 89%, nejsou si vědomi ve 3%. Jedinců, kteří zvolili možnost, že si nejsou jistí, bylo 8%. Jedinci, kteří nejsou rodiči studentů sociální pedagogiky si jsou vědomi ohlašovací povinnosti v 81%, nejsou si vědomi celkem 4% dotazovaných a možnost nejsem si jistý/á zvolilo 11% jedinců.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala problematikou informovanosti veřejnosti o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Zaměřili jsme se záměrně na znalosti, vědomosti celkové veřejnosti, jelikož právě ona podle nás hraje důležitou roli při pomáhání odhalování trestných činů na dětech.

Cílem bylo zjistit, zdali veřejnost ví, v kterých typech rodin dochází nejčastěji k syndromu CAN, dále jestli mají jedinci přehled o tom, které skupiny dětí bývají nejčastějšími oběťmi. Také jsme zkoumali přehled dotazovaných o organizacích, které se věnují prevenci či řešení této problematiky, aby v případě podezření na trestné činy páchaných na dětech věděli, na koho se mohou obrátit. S tím souvisí další bod naší bakalářské práce, kdy jsme se zaměřovali na to, jestli si je veřejnost vědoma ohlašovací povinnosti, která je definována v zákoně č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Teoretická východiska, z kterých vycházela i naše empirická část byla konstruována tak, aby podala základní a přehledný nástin o dané problematice. Data, která jsme získali pomocí dotazníkového šetření, které bylo doplněno o didaktický test, jsme znázornili pomocí grafů pro lepší přehlednost. Následně jsme výsledky shrnuli a sestavili závěry, které nám z daného šetření vyšly.

Na základě vyhodnocení získaných dat bychom rádi navrhli možná doporučení pro praxi. Po sečtení bodů v didaktickém testu, který byl zaměřen právě na informovanost veřejnosti jsme shledali, že by bylo vhodné pokusit se míru znalostí, vědomostí veřejnosti neustále zvyšovat. Tímto směrem bychom doporučili pořádat v rámci různých profesí semináře, které by dobrovolníky seznamovaly s danou problematikou a poskytovaly by dostatek času pro diskuzi na dané téma. Dalším návrhem by z naší strany bylo, aby Ministerstvo práce a sociálních věcí každoročně prostřednictvím médií zveřejňovalo statistiky týkající se syndromu CAN v České republice (viz statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí, 2010) a také aby bylo poukazováno na povinnost ohlašovací povinnosti při podezření na tyto činy. Také bychom doporučili vytvořit televizní spoty, které by podávaly veřejnosti ucelený obraz o dané problematice, a také by zvýšily celkově povědomí o těchto trestných činech páchaných na dětech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Publikace

1. CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
2. CHRÁSKA, Miroslav, 1999. *Didaktické testy: Příručka pro učitele a studenty učitelství*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-68-0.
3. GAVORA, Petr, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
4. HELUS, Zdeněk, 2001. *Úvod od sociální psychologie: Aktualizovaná témata pro studující učitelství*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7290-054-4.
5. KOLÁŘ, Michal, 2001. *Bolest šikanování*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-014-3.
6. KOLEKTIV autorů, 2007. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS. ISBN 978-80-86684-47-5.
7. KREJČÍŘOVÁ, Dana, Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. In KOLEKTIV autorů, 2007. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS. ISBN 978-80-86684-47-5.
8. MATOUŠEK, Oldřich et al, 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
9. MILFAIT, René, 2008. *Komerční sexualizované násilí na dětech*. Praha: Portál. ISBN 978-807367-320-8.
10. PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.
11. STAŠOVÁ, Leona, Rodina jako výchovný a socializační činitel In KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
12. ŠPECIÁNOVÁ, Šárka, 2003. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde. ISBN 80-86131-44-0.
13. ŠULOVÁ, Lenka, Psychická deprivace a traumatizace. In KOLEKTIV autorů, 2007. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS. ISBN 978-80-86684-47-5.

14. VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 80-7178-802-3.
15. VANÍČKOVÁ, Eva, Příčiny rozvoje násilného chování vůči dítěti v rodině. In KOLEKTIV autorů, 2007. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS. ISBN 978-80-86684-47-5.
16. VÝROST, Jozef a Ivo SLAMĚNÍK, 1998. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-269-6.

Internetové zdroje

1. ČESKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince, o rodině. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963, částka 53, s. 343-344. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1232>
2. ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 12. prosince, o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7662-7663. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>
3. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna trestního zákoníku. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 439-440. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>
4. MPSV, 2011. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2010*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-027-3. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/11544/rocenka_2010.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

syndrom CAN	syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
cca	přibližně
např.	například
apod.	a podobně
tzv.	takzvaný

SEZNAM TABULEK

Tabulka 158

SEZNAM GRAFŮ

graf č. 1 - Základní data respondentů

graf č. 2 - Vzdělání respondentů

graf č. 3 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 4 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 5 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 6 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 7 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 8 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 9 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 10 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 11 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 12 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 13 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 14 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 15 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 16 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 17 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 18 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 19 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 20 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 21 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 22 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 23 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 24 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 25 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 26 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 27 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 28 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 29 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 30 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 31 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 32 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 33 - Rodiče studentů sociální pedagogiky

graf č. 34 - Jedinci, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 35 - Výsledky rodičů studentů sociální pedagogiky

graf č. 36 - Výsledky jedinců, jejichž dítě není studentem sociální pedagogiky

graf č. 37 - Celkové výsledky dotazovaných

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Dotazník doplněný o didaktický test

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK DOPLNĚNÝ O DIDAKTICKÝ TEST

Vážená paní, vážený pane,

jmenuji se Martina Kalabusová, jsem studentkou 3. ročníku Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Ráda bych Vás touto cestou požádala o vyplnění dotazníku pro bakalářskou práci, ve které se zabývám **informovaností veřejnosti o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte**. Dotazník je zcela anonymní a jeho závěry budou použity pouze pro tuto práci.

Pokyny pro vyplnění - pokud není uvedeno jinak, vyberte pouze jednu odpověď. Předem Vám děkuji za ochotu a Váš čas při jeho vyplnění.

Vyhodnocené dotazníky budou k nahlédnutí v elektronické podobě v knihovně UTB po obhájení bakalářské práce - Informovanost veřejnosti o syndromu CAN.

1) Jste:

- a) žena
- b) muž

2) Váš věk:

3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) střední (výuční list)
- c) střední s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

4) Je Vaše dítě studentem oboru Sociální pedagogika?

- a) ano, je studentem
- b) ne, není studentem

5) Slyšeli jste již někdy o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte?

- a) ne, neslyšel/a jsem
- b) ano, slyšel/ a jsem z:
 - televize
 - tisku
 - internetu
 - od syna/dcery
 - jiné (uved'te).....

6) V jakém prostředí si myslíte, že dochází nejčastěji k týrání, zanedbávání či zneužívání dítěte?

- a) úplná rodina
- b) náhradní rodina (adopce, pěstounství)
- c) neúplná rodina bez matky
- d) neúplná rodina bez otce

7) Vyberte, které skupiny dětí jsou podle Vás nejčastěji oběmi syndromu týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte?

- a) děti s postižením
- b) děti úzkostné, ustrašené
- c) děti suverénní
- d) děti hyperaktivní
- e) děti nebojácné

(Možno vybrat více odpovědí)

8) Popište třemi slovy, co si představujete pod pojmem psychické týrání.

.....

9) Popište třemi slovy, co si představujete pod pojmem fyzické týrání.

.....

10) Která forma týrání je podle vás závažnější?

- a) psychická
- b) fyzická
- c) obě jsou stejně závažné (dle osobnosti jedince)

11) Za jakých okolností můžeme mluvit o týrání dítěte?

- a) ponižování, nadávky, podceňování,..
- b) velmi tvrdé tělesné tresty
- c) drobné tělesné tresty (pohlavky, facka)
- d) nedostatečná péče
- e) psychické či fyzické vyhrožování

(Možno vybrat více odpovědí)

12) Kdo je podle Vás častějším pachatelem týrání dětí?

- a) matka
- b) otec
- c) prarodiče

13) Popište třemi slovy, co si představujete pod pojmem sexuální zneužívání.

.....

14) Kdo je podle Vás častějším pachatelem sexuálního zneužívání dětí?

- a) otec
- b) matka
- c) sourozenec
- d) prarodič

15) Vyberte, které projevy chování patří do DOTYKOVÉHO (kontaktního) sexuálního zneužívání?

- a) dotýkání se, mazlení
- b) pohlavní styk
- c) pornografie
- d) voyerismus – sexuální vzrušení při pozorování nahého dítěte

(Možno vybrat více odpovědí)

16) Myslíte si, že pachatele sexuálního zneužívání dětí trpí pedofilií? (Pedofilie je sexuální orientací na předpubertální, dětské objekty)

- a) ano, určitě
- b) ne, není to pravidlem
- c) nejsem si jistý/á

17) V jakých oblastech podle Vás dochází NEJČASTĚJI k zanedbávání dítěte?

- a) oblast tělesná
- b) oblast citová
- c) oblast vzdělání
- d) oblast zdravotní péče
- e) oblast kulturního vyžití

(Možno vybrat více odpovědí)

18) Z jakého důvodu se domníváte, že dochází nejčastěji k zanedbávání dítěte?

- a) rodiče mají více dětí
- b) rodiče zastávají liberální styl výchovy (o výchovu dítěte se příliš nestarají, jsou benevolentní, nekladou velké požadavky)
- c) rodiče jsou závislí na alkoholu či drogách
- d) rodiče jsou mladí, nezralí

(Možno vybrat více odpovědí)

19) Co podle Vás znamená pojem „Rodičovská zodpovědnost“ (definována zákonem 94/1963 Sb., o rodině)?

- a) souhrn práv a povinností rodičů při péči o osobu dítěte
- b) celoživotní zodpovědnost rodičů za činy svých dětí
- c) rozhodování rodičů o chování a jednání nezletilých dětí

20) Jste si vědom/a ohlašovací povinnosti podle Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., v případě, zjistíte-li, že v okolí dochází k týrání, zanedbávání či zneužívání dítěte? (Trestní zákoník udává povinnost všem občanům, kteří mají podezření ze zanedbávání, zneužívání či týrání dítěte, nahlásit tento čin na oddělení sociálně-právní ochrany dětí, popř. Obvodní oddělení Policie ČR.)

- a) ano, jsem si vědom/a
- b) ne, nejsem si vědom/a
- c) nejsem si jistý/á

21) Víte, jaké organizace se zabývají problematikou týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte?

- a) Policie ČR
- b) Orgán sociálně-právní ochrany dětí
- c) Linka bezpečí
- d) Fond ohrožených dětí
- e) Světluška
- f) nadace Naše dítě
- g) nadace Krtek

(Možno vybrat více odpovědí)

22) Znáte případ týraného, zanedbávaného či zneužívaného dítěte ve svém okolí?

- a) ano
- b) ne
- c) nejsem si jistý/á

Pokud ano, uveďte, o jaký případ se jedná/jednalo.....